॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ श्रीसामुद्रिकशास्त्रं ॥

(गुर्जरभाषांतरोपेतं)

भाषांतरकर्ता

मनसुखलाल हीरालाल

छपावी प्रसिद्ध करनार

पंडित श्रावक हीरालाल हंसराज.

जामनगर.

(काठीयावाड.)

वीरसं० २४४४. विक्रमसं० १९७४.

किं०-१-२-०

श्रीजैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेस.

॥ श्रीजिनाय नम ॥

॥ अथ श्रीसामुद्रिकशास्त्रं प्रारभ्यते ॥

(गुर्जरभाषांतरसहित)

आदिदेवं प्रणम्यादौ । सर्वज्ञं सर्वदर्शिनं ॥ सामुद्रिकं प्रवक्ष्यामि । लक्षणानि नरस्त्रियोः ॥ १ ॥ पूर्वमायु परीक्षेत । पश्चाल्लक्षणमेव च ॥ आयुर्हीना नरा नार्यो । लक्षणैः

नत्वा शांतिजिनेशं । भव्यजनस्य शांतिदातारं ॥ सामुद्रिकशास्त्रस्य । गूर्जरभाषांतरः क्रियते ॥१॥ प्रारंभमां सर्वज्ञ तथा सर्ववस्तु जोनारा आदीश्वर प्रभुने प्रणाम करीने स्त्री पुरुषना सामुद्रिक लक्षणो कहुं छुं. ॥ १ ॥ पहेलां आयुष्य तपासवुं जोइए, अने त्यारबाद लक्षणो, कारण के आयुष्य विनाना स्त्री पुरुष होय तो लक्षणोनुं शुं प्रयोजन? ॥ २ ॥

किं प्रयोजनं ॥ २ ॥ वामभागे तु नारीणां । दक्षिणे पुरुषस्य च ॥ निर्दिष्टं लक्षणं तेषां । सामुद्रस्य वचो यथा ॥ ३ ॥ पंचदीर्घं चतुर्ह्रस्वं । पंचसूक्ष्मं षडुन्नतं ॥ सप्तरक्तं त्रिविस्तीर्णं । त्रिगंभीरं प्रशस्यते ॥ ४ ॥ बाहुर्नेत्रांतरं चैव । जानु (कर्ण) नाशा तथैव च ॥ स्तनयोरंतरं चैव । पंचदीर्घं प्रशस्यते ॥ ५ ॥ ग्रीवा

स्त्रीओने मावे पडखे अने पुरुषने जमणे पडखे लक्षण होय छे, एम सामुद्रनुं वचन छे. ॥ ३ ॥ पांच वानां लांबां, चार टुंकां, पांच झीणां, छ उंचां, सात रातां, त्रण पहोळां, अने त्रण वानां गंभीर प्रशंसवा योग्य छे. ॥ ४ ॥ १ हाथ, २ बे आंखो वच्चेनुं अंतर, ३ गोठण, (पाठांतरे कान) ४ नाक, अने ५ बे स्तन वचेनुं अंतर एटलां वानां लांबां वखणा-

प्रजननं पृष्ठं । ह्रस्वे जंघे च पूज्यते ॥ ह्रस्वा-
नि यस्य चत्वारि । पूजां प्राप्नोति मानवः ॥६॥
सूक्ष्माण्यंगुलिपर्वाणि । दंतकेशनखत्वचः ॥ पं-
च सूक्ष्माणि येषां च । ते नरा दीर्घजीविनः
॥ ७ ॥ कक्षा कुक्षश्च वक्षश्च । घ्राणस्कंधललाटिका- ॥ सर्वभूतेषु निर्दिष्टं । षडुन्नत्वं प्रशस्य-
ते ॥ ८ ॥ पाणिपादतलौ रक्तौ । नेत्रांते च

य छे. ॥ ५ ॥ डोक, गुह्य चिह्न, अने टुंकां
साथळ पूजाय छे. आ चारे वानां जेनां टुंकां
होय, ते मनुष्य पूज्य थाय छे. ॥ ६ ॥ १
आंगळीना वेढा, २ दांत, ३ केश, ४ नख,
अने ५ चामडी, ए पांचे जेओनां सूक्ष्म होय
ते दीर्घायुषी थायछे. ॥ ७ ॥ १ कांख, २ उद-
र, ३ छाती, ४ नाक ५ खभा अने ६ कपाळ,
ए छए ऊंचां सर्वत्र वखणाय छे. ॥ ८ ॥ १

नखानि च ॥ तालुजिह्वाधरौष्ठं च । सप्तरक्तं प्रशस्यते ॥ ९ ॥ स्वरः सत्वं च नाभिश्च । । त्रिगंभीरं सुखप्रदं ॥ उर. शिरो ललाटं च । त्रिविस्तीर्णं प्रशस्यते ॥ १० ॥ मुखश्चार्धं शरीरस्य । सर्वं वा मुखमुच्यते ॥ तत्रापि नाशिका श्रेष्ठ । तत्रापि वरचक्षुषी ॥ ११ ॥ न स्त्री·

हाथ पगनां तळीयां, २ नेत्रना छेडा, ३ नख, ४ताळवुं. ५ जीभ, ६ नीचलो होठ, ७ उपलो होठ. ए साते रातां वखणाय छे. ॥९॥ १ स्वर, २ बळ, अने ३ नाभि, ए त्रणे गंभीर होय तो सुखदायक थाय छे, अने छाती, मस्तक, अने कपाळ ए त्रणे विशाळ वखणाय छे. ॥ १० ॥ शरीरथी अर्ध मुख श्रेष्ट छे, अथवा आखुं मुख श्रेष्ट छे, तेमां पण नासिका अने बन्ने चक्षु श्रेष्ट छे. ॥ ११ ॥ राती

स्त्यजति रक्ताक्ष । नार्थं कनकाभनेत्र ॥ दीर्घ बाहुं न चैश्वर्यं । न मांसोपचितं सुख ॥ १२ ॥ उरोविशालो धनधान्यभोगी । शिरोविशालो नृपपुंगवश्च ॥ कटीविशालो बहुपुत्रदारो । विशालपाद: सततं सुखी च ॥१३॥ चक्षुस्नेहेन सौभाग्यं । दंतस्नेहेन भोजनं ॥ त्वच स्नेहे·

आंखवाळाने स्त्री तजती नथी, पीळा वर्णवाळाने धन, लांबा हस्तवाळाने ऐश्वर्य, अने पुष्ट मांसवाळाने सुख तजतुं नथी. ॥ १२ ॥ विशाळ छातीवाळो धन अने धान्यनो भोगवनारो, विशाळ मस्तकवाळो उत्तम राजा, विशाळ केडवाळो बहु स्त्रीपुत्रवाळो, अने विशाळ पगवाळो हंमेशां सुखी थाय छे. ॥ १३ ॥ नेत्रनी मृदुताथी सौभाग्य, दांतनी मृदुताथी भोजन, चामडीनी मृदुताथी शय्या, अने पगनी मृदुता·

न शय्या च । पादस्नेहेन वाहनं ॥ १४ ॥ अ-
कर्मकठिनौ हस्तौ । पादावध्वनी कोमलौ ॥ य
था पादौ तथा हस्तौ । तस्य राज्यं विनिर्दिशे
त ॥ १५ ॥ दीर्घलिंगेन दारिद्रं । स्थूललिंगे-
न दुखितः ॥ कृशलिंगेन सौभाग्यं । ह्रस्वलिं
गेन नृपति ॥ १६ ॥

अथायुर्लक्षणं निगद्यते—कनिष्ठांगुलि-

थी वाहन मळे छे. ॥ १४ ॥ मृदु हस्त तथा
ध्वनीविनाना कोमळ पग ए बन्ने अर्थात् के
जेवा हाथ तेवा पग होय तो तेने राज्य म
ळे छे. ॥ १५ ॥ दीर्घ लिंगथी दारिद्र, स्थूल
लिंगथी दुःख, पातळां लिंगथी सौभाग्य, अ-
ने टुंकां लिंगथी राजा थाय छे. ॥ १६ ॥
हवे आयुष्यनुं लक्षण कहे छे—टचली आं
गळीनां मूळथी जो चोथी आंगळीसुधी रेखा

मूलाच । रेखा गच्छति तर्जनीं ॥ अविछिन्नानि वर्षाणि । शतमायुर्विनिर्दिशेत ॥ १७ ॥ कनिष्ठांगुलिदेशाच्च । रेखा गच्छति मध्यमां ॥ अविछिन्नानि वर्षाणि । षष्टिमायुर्विनिर्दिशेत ॥ ॥ १८ ॥ रेखाभिर्बहुभि· क्लेशं । स्वल्पाभिर्धनहीनता ॥ रेखाचतुष्टये सौख्यं । बहुरेखा दरिद्रता ॥ १९ ॥ अंगुष्ठोदरमध्यस्थो । यवो यस्य वि·

जती होय तो पूरेपूरां एकसो वर्षनुं आयुष्य होय छे. ॥ १७ ॥ टचली आंगळीना एक भागमांथी जो वचली आंगळीसुधी रेखा जती होय तो पुरां साठ वर्षनुं आयुष्य होय छे. ॥ १८ ॥ बहु रेखाथी क्लेश, थोळी रेखाथी धनहीनता, चार रेखाथी सुख, अने घणी रेखाथी दरिद्रता थाय छे. ॥ १९ ॥ अंगुठाना मध्यमां जेने जव होय छे, ते मनुष्य क·

राजते ॥ उत्पन्नभक्ष्यभोजी च । स नर सुखमेधते ॥ २० ॥ अनामिकापर्व यदा तु लंघयेत् । कनिष्ठिका वर्षशतं च जीवति ॥ नवत्यशीतिर्विगमे च सप्तति—तदर्धितं तं खलु षष्टिजीवितं ॥ २१ ॥ ललाटे यस्य दृश्येन । शुभरेखाचतुष्टय ॥ अशीत्यायुर्विनिर्दिष्टं । पंचरे·

माय तेटलु खाय तेवो, अने सुखमां वृद्धि करनारो थाय छे ॥ २० ॥ जे मनुष्यनी टचली आंगळी अनामिकाना वेढायी वधती होय, ते पुरा सो वर्ष जीवे छे. अने कम्क ओछी ओछी थतां अनुक्रमे नेवु, एंशी, अने सित्तेर वर्ष जीवे छे, अने जो अरधीनो साठ वर्ष जीवे छे. ॥२१॥ जेनां कपाळपर चार शुभ रेखा देखाय तेनुं एंशी अने पांच रेखावाळानुं सो वर्षनुं आयुष्य होय छे. ॥ २२ ॥ वळी

खा. शत भवेत ॥ २२ ॥ ललाटे यस्य दृश्य-
ते । त्रयो रेखाश्च जीवितं ॥ षष्टिवर्षं च नि-
र्दिष्टं । विंशत्योर्द्वे द्विरेखके ॥ २३ ॥ अति-
मेध्यतिकीर्तिश्च । विनांतविनय' सुखी ॥ अ-
तिस्निग्धा च दृष्टिश्च । स्वल्पायु स नरो भ-
वेत ॥ २४ ॥ इत्यायुर्लक्षणं. अत परं प्रवक्ष्या-
मि । देहावयवलक्षणं ॥ तत्र पादतलं यस्य

जेने कपाळे त्रण रेखा होय तेनुं साठ, अ-
ने वे रेखा होय तेनुं चालीस वर्षनुं आयुष्य
होय छे. ॥ २३ ॥ जेनी दृष्टि अतिस्निग्ध हो-
होय, ते बहु बुद्धिवान कीर्तिवान् विनयी सु-
खी पण अल्पायुषी होय छे. ॥ २४ ॥ एवी-
रीते आयुष्यनां लक्षण कह्यां छे. ॥ हवे श-
रीरनां अवयवोनां लक्षण कहुं छुं, तेमां पण
सर्वज्ञे कहेलुं पगनां तळीयांनुं लक्षण कहुं छुं,

। यथा सर्वज्ञभापितं ॥ २५ ॥ अप्रस्वेदौ पृथुतलौ । कमलोदरसन्निभौ ॥ प्रविष्टांगुलिसंयुक्तौ । नानालक्षणसंयुतौ ॥ २६ ॥ नखैः सुदीप्तिसंयुक्तैः । संयुतौ चरणौ तथा ॥ कूर्मोन्नतैश्च रक्तैश्च । पुरुषोऽसौ नराधिपः ॥ २७ ॥ अंगुष्ठौ विपुलौ येषां । ते नरा दुःखभाजिनः ॥ क्लिश्यंते विरलांगुल्यां । तथा चाध्वनि गा·

॥ २५ ॥ परसेवा विनानां जाडां तळियांवाळां कमलना मध्यभागजेवां, नियममर आंगळीवाळां, जातजातनां चिह्नवाळां, तेजस्वी नखवाळां, काचबाजेवा ऊंचां, अने रातां चरणवाळो पुरुष राजा थाय छे. ॥ २७ ॥ जेनां अंगुठा पहोळा होय छे, ते मनुष्यो दुःखी होय छे, तथा रस्ते चालतां आंगळांउं दुटां पडतां होय ते, दुःखी थाय छे. ॥ २८ ॥ ऊं-

मिन. ॥ २८ ॥ उन्नैश्च समस्निग्धै । सितैस्तु सुखभाजिन ॥ वृत्तै रक्तैस्तथा ताम्रै—र्भवेत्सोऽपि नराधिप । ॥ २९ ॥ यस्य प्रदेशिनी दीर्घा । ह्यगुष्ठं च व्यतिक्रमेत् ॥ स्त्रीभोगं लभते सोऽपि । महाभोगं न संशयः ॥ ३० ॥ मध्यमायां तु दीर्घायां । भार्याहानिर्विनिर्दशत् ॥ अनामिकायां दीर्घायां । विद्या-

---

चां सरखां स्निग्ध ऊंचां गोळ तथा ताम्र जेवां रातां आंगळांवाळो माणस राजा थाय छे. ॥ ॥ २९ ॥ जेनी अगुठानी पासेनी आंगळी अंगुठाथी महोटी होय, ते मनुष्य स्त्रीननुं सुख तथा महा वैभव भोगवे छे ॥ ३० ॥ जेनी वचली आंगळी लांबी होय तेनी स्त्री जं मरण पामे छे, अने जेनी अनामिका लांबी होय ते विद्वान् थाय छे. ॥ ३१ ॥ जे

भोगी भवेन्नरः ॥ ३१ ॥ सा च ह्रस्वा भवेद्यस्य । तं विद्यात्पारदारिकं ॥ यस्याः प्रदेशिनी स्थूला । भर्तुश्चैव कनिष्ठिका ॥ ३२ ॥ असंगताभि-र्ह्रस्वाभि—रंगुलिभिस्तु मानवः ॥ नूनं हि पार्थिवो ज्ञेयः । सामुद्रवचनं यथा ॥ ३३ ॥ सामुद्रे पादांगुलिलक्षणं—नखैः श्वेतैश्च विश्रांतै—र्नरा हि दुःखभाजिनः ॥ दुःशी

पुरुषनी अनामिका टुंकी होय ते परस्त्रीलंप-ट थाय छे, तेमज जे स्त्रीनी ते आंगळी जा डी होय ते भर्तारने अप्रिय छे. ॥ ३२ ॥ जे नी आंगळीओ टुंकी होय तथा एकबीजीने अडकती न होय ते खरेखर नृपति थाय छे, एम सामुद्रनुं वचन छे. ॥ ३३ ॥ हवे सामुद्र-मां बतावेलां पगनी आंगळीनां लक्षणो कहे छे—धोळा अने आमा नखवाळा माणसो दुः-

खाः कुनखा ज्ञेयाः । कामभोगविवर्जिताः ॥
॥ ३४ ॥ विक्रांतैः स्फुटितै रूक्षै—र्नखैर्दारि·
द्यभाजिनः ॥ महापापानि कुर्वंति । पुरुषा ह·
रितैर्नखैः ॥ ३५ ॥ इंद्रगोपकसंकाशै—र्न·
खैर्भवति पार्थिवः ॥ ताम्रैर्नखैर्भूयैश्वर्यः । कु·
ब्जैर्नखैश्च पातकी ॥ ३६ ॥ वर्तुलैश्च तथैश्वर्यं

खी होय छे, अने खराब नखवाळा माणसो
लंपट अने रतिसुख विनाना थाय छे. ॥३४॥
खरबचडा फूटेला अने लुखा नखवाळा
माणसो दरिद्री थाय छे, तेमज लीला नख·
वाळा माणसो महा पाप करे छे. ॥ ३५ ॥
गोकळगायजेवा नखवाळो राजा, ताम्रजेवा
नखवाळो बहु बळवान अने कुबडा नखवाळो
पापी थाय छे. ॥ ३६ ॥ वळी गोळ नखथी
ऐश्वर्य, जाडा नखथी सुख, तथा स्निग्ध नख

। पुष्टितै॰ सुखिनो भवेत ॥ स्निग्धैरुपचितै॰ स्ताम्रै—र्नरो भवति नृपति॰ ॥ ३७ ॥ इति सामुद्रिके नखलक्षणं ॥ धनिनस्तुरगजंघा । राजानो मृगजंघिका ॥ दीर्घायु स्थूलजंघश्च । जायते ध्यानमानस॰ ॥ ३८ ॥ सिंहव्याघ्रस॰ मा जंघा । धनकीर्तिप्रदायिनी ॥ रोमयुक्ता च जंघा तु । दारिद्र्यं खलु यच्छति ॥ ३९ ॥ शृ-

---

अने भरावदार नखथी मनुष्य राजा थाय छे. ॥ ३७ ॥ एवीरीते सामुद्रिकशास्त्रमां नखोनां लक्षणो कह्यां छे. ॥ घोडाजेवा साथळवाळा धनवान्, हरिणजेवा साथळवाळा राजा, अने जाडा साथळवाळा दीर्घायुषी तथा ध्यानी थाय छे. ॥ ३८ ॥ सिंह अने व्याघ्रजेवा साथळ धन अने कीर्ति देनारा थाय छे, अने रोमवाळा साथळ गरीबाइ आपे छे.।३९।श्र-

गालसमजंघा च । लक्ष्मीस्तेषां न जायते ॥ मीनजंघ स्वयं लक्ष्मीं । समाप्नोति न संशय· ॥ ४० ॥ स्थूलजंघाश्च सूक्ष्माश्च । श्रियं भुंजं-ति मानवाः ॥ ऊष्ट्रजंघा न । ये च । नित्यं भोगविवर्जिता ॥ ४१ ॥ काकजंघा नरा ये च । तेषां राज्यं विनिर्दिशेत ॥ खरवृषभसमा जंघा । स्वल्पसौख्यप्रदायिनी ॥ ४२ ॥ इति

गालजेवी जघावाळाने लक्ष्मी मळती नथी, अने मत्स्यजेवी जंघावाळो खरेखर पोतेज लक्ष्मी मेळवे छे. ॥ ४० ॥ जाडी जंघावाळा अने ठींगणा मनुष्यो लक्ष्मी भोगवे छे, अने ऊंट जेवी जंघावाळा हंमेशां वैभवथी रहित रहे छे. कागडाजेवी जंघावाळाउने राज्य मळे छे, अने खर अथवा वृषभजेवी जंघा अल्प सुख देना-री थाय छे. ॥४१ ४२॥ एवीरीते सामुद्रिकशा-

सामुद्रे जंघालक्षणं ॥

एकरोमो भवेद्राजा । द्विरोमो धनवान् भवेत ॥ त्रिरोमो पंमितो ज्ञेयो । बहुरोमे दरिद्रता ॥ ४३ ॥ हंसहस्तिसमा गत्या । पुरुषाश्च नराधिपाः ॥ वृषचापशुकानां च । गतिर्भोगवतां भवेत् ॥ ४४ ॥ नूनं दिशति स्त्रीलौल्यं । काकोलूकसमा गतिः ॥ द्रव्यबुद्धिविही-

---

मां जंघानां लक्षण कह्यां छे.

एक रोमवाळो राजा, बे रोमवाळो धनवान, त्रण रोमवाळो पंडित, घणारोमवाळो गरीब होय छे. ॥ ४३ ॥ हंस अने हाथीजेवी चालथी मनुष्य राजा थाय छे, बळद चाप अने पोपटनी चाल वैभव आपनारी थाय छे. ॥ ४ ॥ कागडा अने घुवडजेवी चालथी मनुष्य स्त्रीलंपट द्रव्यहीन तथा बुद्धिरहित, त-

नोऽसौ । दुःखशोकभयंकरः ॥ ४५ ॥
श्वानोष्ट्रमहिषाणां च । खरसूकरयोस्तथा ॥
गतिर्येषां समाख्याता । ते नरा भाग्यवर्जिताः
॥ ४६ ॥ इति गतिलक्षणं ॥ दक्षिणावर्तलिं·
गेन । नरो हि पुत्रवान् भवेत् ॥ वामावर्तेन
लिंगस्य । नरः कन्याजरप्रदः ॥ ४७ ॥ स्थू·
लकृष्णेन लिंगेन । दुःखवान् हि भवेन्नरः ॥

था दुःखी अने शोकसहित थाय छे ॥४५॥
जे मनुष्यो कुतरा ऊंट पाडा खर अने सूवर
जेवी चालवाळा मनुष्यो भाग्यविनाना होय·
छे ॥ ४६ ॥ एवीरीते गतिनां लक्षण कह्यां छे
॥ दक्षिणावर्तलिंगवाळो होय ते बहु पुत्रवाळो,
अने वामावर्तलिंगवाळो बहुकन्यावाळो थाय
छे. ॥ ४७ ॥ जाडा अने श्याम लिंगवाळो म·
नुष्य दुःखी थाय छे, अने भ्रमरवाळा तथा वां·

अलिभिर्वक्रलिंगैश्च । पुरुषाः सुखभोगिनः ॥
॥ ४७ ॥ एकैकधारलिंगेन । नरो भवति पा·
र्थिवः ॥ द्विधारे धनवांश्चैव । बहुधारा दरिद्रता
॥ ४९ ॥ मीनगंधेन शुक्रेण । धनपुत्रयुतो
भवेत ॥ हविर्गंधेन शुक्रेण । गर्वाढ्यो जाय·
ते नर· ॥ ५० ॥ मधुगंधेन शुक्रेण । नराः
स्त्रीजनवल्लभा· ॥ पद्मगंधे भवेद् नृपः । मु

का लिंगवाळा पुरुषो सुखी थाय छे. ॥ ४७॥
एक धारवाळा लिंगवाळो मनुष्य राजा, बे धा
रवाळा लिंगवाळो धनवान्, अने बहु धारवा·
ळा लिंगवाळो दरिद्र होय छे. ॥ ४९ ॥ मा·
छलां जेवी गंधवाळा वीर्यवाळो धन अने पु-
त्रवाळो, अने हविपनी गंधवाळा वीर्यवाळो म·
नुष्य अभिमानी थाय छे. ॥ ५० ॥ मधुगंधी
वीर्यवाळा पुरुषो स्त्रीजने प्रिय, कमळगंधी वी-

रगंधेन पार्थिव. ॥ ५१ ॥ लाक्षागंधे भवेत् स्तेनो । मांसगंधेन तस्कर. ॥ व्यसनी रक्त· गंधे च । मद्यगंधेन दु खित. ॥ ५२ ॥ कटु· गंधेन शुक्रेण । पुरुषो दुर्भगो भवेत् ॥ क्षा· रगंधेन शुक्रेण । नरा दारिद्र्यभाजिनः ॥५३॥ पयोवर्णेन शुक्रेण । नरो भवति पार्थिव· ॥ श्यामवर्णेन शुक्रेण । देहभोगी भवेन्नर· ॥

र्यवाळो राजा, तथा मदिरागंधी वीर्यवाळो पण राजा थाय छे. ॥ ५१ ॥ लाख अने मांसस· रखी गंधवाळा वीर्यवाळो चोर, रुधिरगंधी वी र्यवाळो व्यसनी, अने मद्यगंधी वीर्यवाळो दुः खी थाय छे. ॥ ५२ ॥ कटुगंधी वीर्यवाळो दु· र्भागी, अने क्षारगंधी वीर्यवाळा पुरुषो दरिद्री थाय छे. ॥ ५३ ॥ दूधजेवा वर्णवाळा वीर्यवा· ळो मनुष्य राजा, अने श्यामवर्णी वीर्यवाळो

॥ ५४ ॥ समपादोपविष्टस्य । भूमिं स्पृशति मेहनं ॥ स भवेद् दुःखितो नित्यं । दारिद्र्येण च पीडितः ॥ ५५ ॥ समपादोपविष्टस्यांगुल्यो स्पृशति मेहनं ॥ ईश्वरं तं विजानीयात् । सुखिनं भोगिनं तथा ॥ ५६ ॥ सिंहव्याघ्रसमं यस्य । ह्रस्वं भवति मेहनं ॥ भोगवान् स हि विज्ञेय—स्तथा तुरगमेहनः ॥५७॥

शरीरनो भोगी थाय छे. ॥ ५४ ॥ सरखा पग राखी बेसतां थकां जेनुं मेहन जमीनने अडके ते हंमेशां दुःखी अने दरिद्री थाय छे. ॥ ५५ ॥ पलांठी वाळी बेसतां थकां जेना मेहनने आंगळीउ अडकती होय तेने द्रव्यवान् सुखी तथा वैभवी जाणवो. ॥ ५६ ॥ सिंह व्याघ्र अने अश्वनी पेठे जेनुं मेहन टुंकुं होय ते भोगी जाणवो. ॥ ५७ ॥ एवीरीते

इति लिंगाधिकारः ॥

प्रवालस्निग्धरक्तं च । शोणितं यस्य देहिनः ॥ राजानं तं विजानीया—न्निर्जरत्वं महाबलं ॥ ५८ ॥ पद्मपत्रसमं यस्य । देहे भवति शोणितं ॥ जायेद्‌बहुधा कन्या । दुःखितश्च सदा भवेत् ॥ ५९ ॥ गोमायुपदृशं यस्य । श्वानोष्ट्रमहिषस्य च ॥ स भवेद् दुः

लिंगाधिकार कह्यो छे. ॥

जे पुरुषनुं रुधिर प्रवाळांजेवुं चीकणुं तथा रातुं होय ते अजर अने महाबळवान् राजा थाय छे. ॥ ५८ ॥ जेनां शरीरमां कमलना पत्रजेवुं लोही होय तेने त्यां घणी कन्याओ जन्मे छे, अने हंमेशां दुःखी थाय छे. ॥ ५९ ॥ जेनुं लोही शियाळ कुतरा उंट अथवा पाडाजेवुं होय ते हंमेशां दुःखी अने

खितो नित्यं । धनहीनो न संशयः ॥ ६० ॥ इति रुधिरलक्षणं ॥ विस्तीर्णा च कटिः स्निग्धा । शुभा प्रौढा प्रशस्यते ॥ निर्मांसास्थिकटिर्ज्ञेया । नराणां दुःखदायिनी ॥ ६१ ॥ सिंहव्याघ्रसमा येषां । कटिस्ते दंडनायकाः ॥ रक्षोवानरतुल्या च । कटिर्येषां न शोभना ॥ ॥ ६२ ॥ इति कटिलक्षणं ॥ मृगोदरो नरो

दरिद्री थाय छे. ॥ ६० ॥ एवीरीते रुधिरनां लक्षण कह्यां छे. ॥ मनुष्यनी विशाळ प्रौढ अने मृदु कटि वखणाय छे. मांसरहित तथा हाडकांवाळी कटि दुःख आपे छे.॥ ६१ ॥ सिंह अने व्याघ्रजेवी जेओनी कटि होय ते सेनापति थाय छे, पण राक्षस अने वानरजेवी कटि सारी कहेवाती नथी. ॥ ६२ ॥ एवीरीते कटिनां लक्षण कह्यां छे. ॥ हरिण मोर अने

धन्यो । मयूरोदरसन्निभः ॥ मंडूकसदृशश्चैव । स भवेत्पार्थिवो नरः ॥ ६३ ॥ व्याघ्रोदरो गजपतिः । शृगालोदरमध्यमः ॥ नरः सिंहोदरो यस्तु । धनधान्यसमृद्धिभाक् ॥ ६४ ॥ वर्तुला चातिगंभीरा । नाभिः पुंसां प्रशस्यते ॥ उत्तानविरला नाभिः । सदा दुःखप्रदायिनी ॥ ॥ ६५ ॥ इति नाभिलक्षणं ॥ उन्नतोपचितौ

देडकांजेवा उदरवाळो मनुष्य पूज्य तथा राजा थाय छे. ॥६३॥ व्याघ्रजेवा पेटवाळो गजपति, शियाळजेवा पेटवाळो मध्यम, अने सिंह जेवा पेटवाळो धनधान्य अने वैभववाळो थाय छे. ॥ ६४ ॥ गोळ अने अतिगंभीर नाभि वखणाय छे, उंची अने वांकी नाभि हंमेशां दुःख देनारी थाय छे. ॥ ६५ ॥ एवीरीते नाभिनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जे मनुष्यने उंचां

येषां । घनस्निग्धौ पयोधरौ ॥ स नरो मैथुने शूरो । भोगवांश्च तथा भवेत ॥ ६६ ॥ उन्नतौ नैव स्निग्धौ च । शिथिलौ च पयोधरौ ॥ निर्मांसौ च कुरूपौ च । ते नरा दुःखभाजिनः ॥ ६७ ॥ विस्तीर्णं हृदय यस्य । मांसलोपचितं समं ॥ शतायुस्तं विजानीया—द्बहुभाग्यं महाधनं ॥ ६८ ॥ इति हृदयलक्षणं ॥

मांसल जाडां अने मृदु स्तन होय ते मैथुनमां शूरो तथा भोगी थाय छे. ॥ ६६ ॥ जेना स्तन नीचां, चिकाश विनानां पोचां मांसरहित अने कुबमां होय ते दुःखी थाय छे. ॥ ६७ ॥ जेनुं हृदय विशाल मांसल पुष्ट अने सीधुं होय ते बहु भाग्यवान् महाधनवान् अने शतायुषी थाय छे. ।६८। एवीरीते हृदयनां लक्षण कह्यां छे. सिंहजेवी पीठवाळो धननो

सिंहपृष्ठो नरो यस्तु । धनभोगी विनिर्दिशेत् ॥ कूर्मपृष्ठो भवेद्राजा । धनसौभाग्यभोगवान् ॥ ६९ ॥ इति पृष्ठलक्षणं ॥ प्रलंबबाहुर्विज्ञेयो । नरः सर्वगुणान्वितः ॥ ह्रस्वबाहुर्भवेद्दासो । परकर्मकरः स्मृतः ॥ ७० ॥ इति बाहुलक्षणं ॥ यस्य मीनसमा रेखा । कर्मसिद्धिः प्रजायते ॥ धनाढ्यस्तु स विज्ञेयो । ब-

---

भोगी, अने काचबाजेवी पीठवाळो धन सौभाग्य अने वैभवथी भरपूर राजा थाय छे. ॥ ६९ ॥ एवीरीते पीठनां लक्षण कह्यां छे. लांबा हस्तवाळो माणस सर्व गुणवाळो होय छे, टुंका हाथवाळो ब जानुं काम करनारो दास बने छे. ॥ ७० ॥ एवीरीते बाहुनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जेना हस्तमां मत्स्यजेवी रेखा होय ते कार्यसाधक धनाढ्य अने बहु परिवार-

हुपुत्रो न संशयः ॥ ११ ॥ चामरमथवा वज्रं । करमध्ये तु दृश्यते ॥ वाणिज्य सिद्ध्यते तस्य । पुरुषस्य न संशय. ॥ १२ ॥ पद्मं वा यदि वा शख । कोष्टागारश्च दृश्यते ॥ पुरुषस्य करे यस्ये—श्वरस्तु स च कथ्यते ॥१३॥ चक्राकारो ध्वजाकार । पद्माकारश्च दृश्यते ॥ सर्वविद्याप्रधानत्वाद् । बुद्धिमान् स भवेन्नर ॥ ॥ १४ ॥ शूलं पाणौ भवेद्यस्य । स च धर्म

वाळो जाणवो. ॥ ११ ॥ जेना हाथमां चामर अथवा वज्र देखाय ते वेपारमां खरेखर सफळ थाय छे. ॥ १२ ॥ जेना हाथमां पद्म शंख अथवा भंडार देखाय ते धनवान् थाय छे. ॥ ॥ १३ ॥ जेना हाथमां चक्र ध्वजा अथवा पद्मनो आकार देखाय ते सर्वविद्यासंपन्न अने बुद्धिमान थाय छे. ॥१४॥ जेना हाथमां त्रि·

रतो भवेत् ॥ यज्ञधर्मं च दानं च । देवं द्वि-
जं स पूजयेत् ॥ १४ ॥ शक्तिस्तोमरबाणे च
। यस्य हस्ततले भवेत ॥ रथश्चाप्यथवा छत्रं
। भूपतिः स च कथ्यते ॥ १५ ॥ अंकुशं कुं-
डलं चक्रं । यस्य पाणितले भवेत ॥ तस्य रा-
ज्यं विनिर्दिष्टं । सामुद्रिवचनं यथा ॥ १६ ॥
वृक्षो वाथवा शक्तिश्च । करमध्ये तु दृश्यते ॥

शूळ होय ते धर्मिष्ट थायछे, अने ते यज्ञ दा-
न अने देव ब्राह्मणनी पूजा करे छे. ॥१४॥
जेनी हथेळीमां भालुं तोमर बाण रथ अथवा
छत्र होय ते राजा थाय छे. ॥ १५ ॥ जेना
हाथमां अंकुश कुंमल अथवा चक्र होय तेने
राज्य मळे छे, एम सामुद्रिकनुं वचन छे. ॥
॥१६॥ जेना हाथमां वृक्ष अथवा शक्ति दे-
खाय ते धनवान अने मोटो अधिकारी प्रधान

अमात्यं तं विजानीया—द्धनवंतं महाधिपं ॥
॥ ११ ॥ यस्य पाणितले रेखा । कनिष्ठमूल-
संस्थिता ॥ ऊर्ध्वं याति प्रदेश च । शतमा-
युर्भवेन्नर. ॥ १७ ॥ द्वितीया धनरेखा च । तृ-
तीया कुलवर्धनी ॥ यदि पूर्णा तदा पूर्णं ।
छिन्ना तु छेदितं भवेत ॥ १ए ॥ यस्य तु म
णिबंधाग्रे । रेखा चोत्तरगामिनी ॥ सुभटं तं

थाय छे. ॥ ११ ॥ जेना हाथमां टचली आं
गळीथी नीकळी छेठ ऊचे जती रेखा होय
ते एकसो वर्षना आयुष्यवाळो थायछे. ॥१७॥
बीजी रेखा धननी अने त्रीजी रेखा कुळनी
वृद्धि करनारी होय छे, ते रेखाउ जो पूर्ण,
होय तो संपूर्ण अने त्रुटक होय तो त्रुटक,
फळ आपे छे. ॥ १ए ॥ जेना मणिबंध आं,
गळथी नीकळी उत्तर तरफ रेखा जती होय,

विजानीया । रत्नराज्यप्रदायकं ॥ ८० ॥ अंगु
ष्ठाग्रे च या याति । ब्रूते नृपतिमुत्तमा ॥ सा
च तर्जनिकाप्राप्ता । राज्यं साम्राज्यमुत्तम ॥
॥ ८१ ॥ सैन्याधिप्य धनेशत्वं । मध्यमांगुलि
गा तथा ॥ अनामिकां पुन प्राप्ता । धनवंतं
समादिशेत ॥ ८२ ॥ ऊर्ध्वरेखा करे यस्य ।
त्रयांगुलिगया खलु ॥ नानासुखसमासीन ।

ते रत्न अने राज्य देनारो सुगट थाय छे. ॥
॥ ८० ॥ वळी ते अंगुठासुधी जती होय तो
राज्य, अने तर्जनिकासुधी जती होय तो सा
म्राज्य मळे छे. ॥ ८१ ॥ वचलीसुधी जती हो
य तो सेनापति अने धनवान, तथा अना-
मिकासुधी जती होय तो पण धनवान थाय
छे. ॥ ८२ ॥ जेना हाथनी त्रणे आंगळीमांथी
ऊर्ध्वरेखा निकळती होय ते नानाप्रकारना

सामुद्रवचनं यथा ॥ ८३ ॥ सुखिनं सुभगं चापि । सा च प्राप्ता कनिष्ठिकां ॥ सर्वदा च करोत्येव । यद्यच्छिन्ना शुभंकरा ॥ ८४ ॥ कनिष्ठामूलरेखाया । यावंत्योऽधश्च रेखकाः ॥ तावंत्यो महिलास्तस्य । पुरुषस्य विनिश्चिताः ॥ ॥ ८५ ॥ इति सामुद्रिके रेखालक्षणं ॥

ग्रीवा च वर्तुला यस्य । पूर्णकुंभसमा भ-

सुखवाळो थाय छे. एवु सामुद्रनुं वचन छे. ॥ ॥ ८३ ॥ ते जो अविच्छिन्न टचली आंगळी-सुधी जती होय तो ते शुभ करनारी सुखी तथा भाग्यवान करनारी थाय छे, ॥८४॥ टचली आंगळीनी नीचेनी मूळ रेखानी वचमां जेटली नानी रेखाउ होय छे तेटली स्त्रीउ ते पुरुषने थाय छे. ॥ ८५ ॥ एवीरीते सामुद्रिकनेविषे रेखानां लक्षण कह्यां छे. ॥

वेत ॥ पार्थिवः स तु विज्ञेयो । धनवान् धन-
संकुलः ॥ ८६ ॥ दीर्घा ग्रीवा शिखग्रीवा । कं-
बुग्रीवाथवा पुनः ॥ शुकग्रीवा च कृष्णा च ।
वर्जनीयाश्च ताः समा- ॥ ८७ ॥ इति ग्रीवा-
लक्षणं ॥ शंडस्कंधो गजस्कंध । कदलीस्कंध
एव च ॥ सर्वे ते पार्थिवा ज्ञेया । महाभोग-
महाधनाः ॥ ८८ ॥ इति स्कंधलक्षणं ॥ चं-

जेनी डोक पूर्णकुंभसरखी गोळ होय ते
धनवान अथवा राजा थाय छे. ॥ ८६ ॥ लां-
बी ऊंची वांकी पोपटजेवी अने काळी ए सर्व
डोक वर्जवा योग्य छे. ॥ ८७ ॥ एवीरीते डो-
कनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जे मनुष्यो शंड ह-
स्ती अथवा केळजेवी स्कंधवाळा होय ते महा
वैभव अने धनवाळा राजा थाय छे. ॥ ८८ ॥
एवीरीते स्कंधनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जेनुं म-

सामुद्रवचनं यथा ॥७३॥ सुखिनं सुभगं चापि । सा च भाग्या कनिष्टिका ॥ सर्वदा च करोत्येव । यद्यछिन्ना शुभंकरा ॥७४॥ कनिष्ठामूलरेखाया । यावंत्योऽधश्च रेखकाः ॥ तावंत्यो महिलास्तस्य । पुरुषस्य विनिश्चिताः ॥ ॥ ७५ ॥ इति सामुद्रिके रेखालक्षणं ॥

ग्रीवा च वर्तुला यस्य । पूर्णकुंभसमा भ-

सुखवाळो थाय छे. एवुं सामुद्रनुं वचन छे. ॥ ॥ ७३ ॥ ते जो अविछिन्न टचली आंगळी सुधी जती होय तो ते शुभ करनारी सुखी तथा भाग्यवान करनारी थाय छे, ॥७४॥ टचली आंगळीनी नीचेनी मूळ रेखानी वचमां जेटली नानी रेखाउ होय छे तेटली स्त्रीउ ते पुरुषने थाय छे. ॥ ७५ ॥ एवीरीते सामुद्रिकनेविषे रेखानां लक्षण कह्यां छे. ॥

वेत ॥ पार्थिवः स तु विज्ञेयो । धनवान् धन-
संकुलः ॥ ८६ ॥ दीर्घा ग्रीवा शिखग्रीवा । कं-
बुग्रीवाथवा पुनः ॥ शुकग्रीवा च कृष्णा च ।
वर्जनीयाश्च ताः समाः ॥ ८७ ॥ इति ग्रीवा-
लक्षणं ॥ शंडस्कंधो गजस्कंधः । कदलीस्कंध
एव च ॥ सर्वे ते पार्थिवा ज्ञेया । महाभोग-
महाधनाः ॥ ८८ ॥ इति स्कंधलक्षणं ॥ चं-

जेनी डोक पूर्णकुंभसरखी गोळ होय ते
धनवान अथवा राजा थाय छे. ॥ ८६ ॥ लां-
बी ऊंची वांकी पोपटजेवी अने काळी ए सर्व
डोक वर्जवा योग्य छे. ॥ ८७ ॥ एवीरीते डो-
कनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जे मनुष्यो शंड ह-
स्ती अथवा केळजेवी स्कंधवाळा होय ते महा
वैभव अने धनवाळा राजा थाय छे. ॥ ८८ ॥
एवीरीते स्कंधनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जेनुं म-

डविंबोपमं वक्रं । धर्मशीलं सदा भवेत॥ मृ·
गमूषकवक्राश्च । ते नरा भाग्यवर्जिताः ॥८९॥
करालवक्रा नृपाश्च । धनहीनाः प्रकीर्तिताः ॥
हयवक्रा नरा ये च । दुःखदारिद्ररोगिणः ॥
॥ ९० ॥ इति मुखलक्षणं ॥ यस्य गल्लौ हि
संपूर्णौ । पद्मपत्रसमप्रभौ ॥ भोगवान् स न·
रश्चैव । सर्वविद्याधरः स्मृतः ॥ ९१ ॥ सिंह·

होठुं चद्रनां बिंबसमान होय ते धर्मिष्ट, अने
हरिण अथवा उंदरजेवा महोडांवाळा मनुष्यो
दुर्भागी होय छे. ॥ ८९ ॥ भयंकर मुखवाळा
धनरहित राजा थाय छे, अने घोडाजेवा मु·
खवाळा मनुष्यो दुःखी दरिद्री अने रोगिष्ट
थाय छे. ॥ ९० ॥ एवीरीते मुखनां लक्षण
कह्यां छे.॥ जेना बन्ने गाल भरेला तथा क·
मळना पानजेवा वर्णवाळा होय छे ते मनुष्य

व्याघ्रगजेंद्राणां । कपोलौ सदृशौ यदि ॥ सु·
खी भोगी भवेन्नित्यं । बहुपुत्रश्च जायते ॥
॥ ८२ ॥ रक्ताधरो नृपतिः स्या—द्वक्रोष्ठः ख·
लु दुःखितः ॥ स्थूलाभ्यामधराभ्यां च । नरा
श्चैवं दुःखिताः ॥ ८३ ॥ इत्योष्ठलक्षणं ॥ क·
दंबपुष्पसंकाशै—र्दंतकैर्नृपतिः स्मृतः ॥ रक्षो·

भोगी तथा सर्वविद्यासंपन्न थाय छे. ॥ ८१ ॥
जेना गाल सिंह व्याघ्र अथवा हाथीजेवा हो·
य ते मनुष्य हमेशां सुखी भोगी तथा बहु,
पुत्रवाळो थाय छे. ॥ ८२ ॥ लाल होठवाळो
राजा, वांका होठवाळो दुःखी अने जेना बन्ने
होठ जाडा होय ते घणो दुःखी होय छे. ॥
॥ ८३ ॥ एवीरीते होठनां लक्षण कह्यां छे.
कदंबनां पुष्पसरखा दांतवाळो राजा थाय छे,
अने राक्षस अथवा वानरजेवा दांतवाळा ह·

ऽविनोपमं वक्रं । धर्मशीलं सदा भवेत्॥ मृ·
गमूषकवक्राश्च । ते नरा भाग्यवर्जिताः ॥८९॥
करालवक्रा ङ्पाश्च । धनहीनाः प्रकीर्तिताः ॥
हयवक्रा नरा ये च । दुःखदारिद्र्यरोगिणः ॥
॥ ९० ॥ इति मुखलक्षणं ॥ यस्य गल्लौ हि
संपूर्णौ । पद्मपत्रसमप्रभौ ॥ भोगवान् स न·
रश्चैव । सर्वविद्याधर स्मृतः ॥ ९१ ॥ सिंह

व्याघ्रगजेंद्राणां । कपोलौ सदृशौ यदि ॥ सु·
खी जोगी जवेन्नित्यं । बहुपुत्रश्च जायते ॥
॥ ५२ ॥ रक्ताधरो नृपतिः स्या—द्वक्रोष्ठः ख·
लु दुःखितः ॥ स्थूलाज्यामधराज्यां च । नरा
श्चैयंत्दुःखिनाः ॥ ५३ ॥ इत्योष्ठलक्षणं ॥ क·
दंबपुष्पसंकाश—दंतकैर्नृपतिः स्मृतः ॥ रक्षो·

जोगी तथा सर्वविद्यासंपन्न थाय ले. ॥ ५१ ॥
जेना गाल सिंह व्याघ्र अथवा हाथीजेवा हो·
य ते मनुष्य हमेशां सुखी जोगी तथा बहु
पुत्रवालो थाय ले. ॥ ५२ ॥ लाल होठवालो
राजा, वांका होठवालो दुःखी अने जेना बन्ने
होठ जाडा होय ते घणो दुःखी होय ले. ॥
॥ ५३ ॥ एवीरीते होठनां लक्षण कह्यां ले.
कदंबनां पुष्पसरखा दांतवालो राजा थाय ले,
अने राक्षस अथवा वानरजेवा दांतवाला ह·

वानरदंताश्च । नित्यं क्षुधा तृषार्दिता ॥९४॥ हस्तिदंता महादंता । हयदंता गुणान्विताः ॥ करालै रुक्षदशनै—र्नरा हि दुःखजीविनः ॥ ॥ ९५ ॥ द्वात्रिंशद्दशनै राजा । एकत्रिंशश्च भोगवान् ॥ त्रिंशद्भिर्दशनैश्चाथ । नरा हि दुःखजीविनः ॥ ९६ ॥ इति दंतलक्षणं ॥ कृष्णा जिह्वा भवेद्यस्य । स नरो दुःखभाजनः

भेशां भुख अने तरसथी पीडाय छे ॥९४॥ हाथी अने अश्वजेवा मोटा दांतवाळा गुणी, अने भयंकर तथा लुखा दांतवाळा दुःखी होय छे. ॥ ९५ ॥ ३२ दांतवाळो राजा, ३१ दांतवाळो भोगी अने ३० दांतवाळा मनुष्यो दुःखी होय छे. ॥ ९६ ॥ एवीरीते दांतनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जेनी जीभ अतिकाळी होय ते दुःखी, अने काळाश पडती जीभवाळो

श्यामलायां तु जिह्वायां । संभवेत्पापकारकः ॥ ९७ ॥ स्थूलजिह्वास्तथा क्रूरा—स्ते नरो ऽनृतभाषिण. ॥ श्वेतजिह्वा नरा ये तु । शौचाचारविवर्जिता ॥ ९८ ॥ पद्मपत्राभजिह्वस्तु । भोगवान् मिष्टभोजनः ॥ रक्तजिह्वो भवेद्यस्तु । विद्यालक्ष्मीं स प्राप्नुयात् ॥ ९९ ॥ इति जिह्वालक्षणं ॥ कृष्णताळुनरा ये ते । भ

पापी थाय छे. ॥ ९७ ॥ जाडी जीभवाळा क्रूर अने असत्य बोलनारा होय छे, अने धोळी जीभवाळा पवित्राचार विनाना होय छे, ॥ ९८ ॥ कमळनां पानजेवी जीभवाळो भोगी तथा मिष्टान्न खानारो थाय छे, अने लाल जीभवाळो विद्या अने लक्ष्मी मेळवे छे. ॥ ९९ ॥ एवीरीते जीभनां लक्षण कह्यां छे. जे मनुष्यो काळां ताळवांवाळा होय ते कुळ

वंति कुलनाशकाः ॥ पंद्मपत्रसमं तालु । स नरो नृपतिर्भवेत् ॥ १०० ॥ श्वेततालुनरा ये च । धनवंतो भवंति ते ॥ रक्ततालुनरा ये तु । धनराजो भवंति ते ॥ १ ॥ पीततालुनरा ये च । भवंति ते नराधिपाः ॥ भोगिनस्ते भवेयुश्च । सामुद्रवचनं यथा ॥ २ ॥ इति तालुलक्षणं ॥ हंसस्वरो नरो धन्यो । मेघगंभी-

---

नो नाश करे छे, अने कमळनां पत्र सरखां तालवांवाळो राजा थाय छे. ॥ १०० ॥ श्वेत ताळवांवाळा धनवान् अने लाल ताळवांवाळो पण धनवान थाय छे. ॥ १ ॥ पीळां ताळवां-वाळा राजा अथवा भोगी थाय छे, एम सामुद्रनुं वचन छे. ॥ २ ॥ एवीरीते तालुनां लक्षण कह्यां छे. ॥ हंसजेवा स्वरवाळो पूज्य, मेघजेवा गंभीर स्वरवाळो राजा अने भ्रमरजेवा

स्वार्थिनः ॥ भृंगस्वरा नरा नित्यं । भोगवंतो नरेश्वराः ॥ ३ ॥ क्रौंचस्वरा नरा ये च । भाग्यवंतो भवंति ते ॥ खरकाकस्वरा ये च । निर्धनाः पापकारिणः ॥ ४ ॥ इति स्वरलक्षणं ॥ पार्थिवाः शुकनासाः स्यु—र्दीर्घनासाश्च भोगिनः ॥ ह्रस्वनासा नरा ये च । धर्मशीलांश्च तान् विदु ॥ ५ ॥ हस्तिनासा नरा ये च ।

स्वरवाळा मनुष्यो हमेशां वनवो राजा थायछे. ॥ ३ ॥ क्रौंचजेवा स्वरवाळा भाग्यवान थाय छे, अने जे खर तथा कागडाजेवा स्वरवाळा होय छे ते निर्धन अने पापी थाय छे. ॥४॥ एवीरीने स्वरनां लक्षण कह्यां छे. ॥ पोपटजेवी नासिकावाळा राजा, लांबी नासिकावाळा भोगी, अने टुंकी नासिकावाळा धर्मिष्ट जाणवा. ॥ ५ ॥ वळी हाथीजेवी नासिकावाळा,

पीतवर्णाश्च ये नराः ॥ पीतनाशा नराश्चापि। सर्वे ते जनवल्लभाः ॥ ६ ॥ स्थूलनाशा नरा ये च । निर्धनास्ते भवंति हि ॥ वक्रनाशा· स्तथा चापि । सामुद्रवचनं यथा ॥ ७ ॥ येषां वक्रा च दीना च । नाशिका मुखमध्यगा ॥ ते सर्वे दुःखिनो ज्ञेया । धनशीलविवर्जिताः ॥ ८ ॥ इति नाशिकालक्षणं ॥ रक्ताक्षा ध

पीळा वर्णवाळा अने पीळी नासिकावाळा स· र्वने प्रिय थाय छे. ॥ ६ ॥ जाडी अने वां· की नासिकावाळा निर्धन थाय छे, एम सा· मुद्रनुं वचन छे. ॥ ७ ॥ जेउनी नासिका वां· की अने दीनतावाळी होय ते दुःखी तथा धन अने आचाररहित जाणवा. ॥ ८ ॥ ए· वीरीते नासिकानां लक्षण कह्यां छे. ॥ राती आंखवाळा धनवान्, वाघजेवी आंखवाळा खी·

नवंनश्च । व्याघ्राक्षाश्च प्रकोपिनः ॥ कुर्कुश्र
क्षाः सदारिद्रा । मृगाक्षाः सुखिनस्तथा ॥ए॥
बिडालहंसनेत्राश्च । भवंति पुरुषाधमाः ॥ म-
युरनकुलाक्षाश्च । ते सर्वे मध्यमा स्मृताः ॥
॥ १० ॥ इति चक्षुर्लक्षणं ॥ ह्रस्वकर्ण सदा
भोगी । दीर्घकर्णश्च मध्यम· ॥ रोमकर्णा म-
नुष्याश्च । सर्वे ते सुखभोगिन ॥ ११ ॥ ह-

जण कूकडाजेवी आंखवाळा गरीब, अने ह
रिणजेवी आंखवाळा सुखी होय छे ॥ ए ॥
बिलाडी अने हंसजेवी आंखवाळा अधम हो
य छे, अने मोर तथा नोळीयांजेवी आंखवा-
ळा मध्यम पुरुष होय छे. ॥ १० ॥ एवीरीते
आंखनां लक्षण कह्यां छे. ॥ टुंका कानवाळो
हमेशां भोगी, लांबा कानवाळो साधारण,
अने रोमसहित कर्णवाळो सुख भोगवनार

ति कर्णलक्षणं ॥

ललाटेनार्धचंद्रेण । संभवेत्पृथिवीपतिः ॥ विपुलेन ललाटेन । विद्याढ्यश्च भवेन्नरः ॥१२॥ अल्पेनाथ ललाटेन । स्वल्पायुर्जायते नरः ॥ उन्नतेन ललाटेन । धनाढ्यः प्रजायते ॥ ॥ १३ ॥ विषमेण ललाटेन दुःखिनो जर्जरा नराः ॥ परकर्मरता नित्यं । प्राप्यंते वधबंधनं

थाय छे. ॥ ११ ॥ एवी रीते काननां लक्षण छे.

अर्धचंद्रजेवा कपाळवाळो पृथ्वीपति, अने विशाळ ललाटवाळो विद्वान थाय छे. ॥ १२ ॥ टुंका कपाळवाळो स्वल्पायुष्य अने उंचा कपाळवाळो धननो लाभ मेळवनारो थाय छे. ॥ १३ ॥ वांका कपाळवाळा दुःखी, जर्जरित, परसेवक, अने बंधनवाळा थाय छे. ॥ १४ ॥ जेना कपाळमां त्रिशूळ अथवा भालुं देखाय,

॥ १४ ॥ त्रिशूलं कुलिशं चापि । ललाटे य स्य दृश्यते ॥ ईश्वरं न विजानीयात् । प्रमदां जनवल्लभ ॥ १५ ॥ पंचरेखः शतायुः स्या- दशीतिश्चतुर्भिस्तथा ॥ नवंति त्रीणि षष्टिः स्याद् । द्वाभ्यां च चिगतिद्वयं ॥ १६ ॥ रेख- जेन ललाटेन । विंशतिः परिकीर्तिता ॥ अ रेखकललाटेन । स्वल्पायुर्जायते नरः ॥१७॥ इति ललाटलक्षणं ॥ कुटिलैः स्फुटितै रुक्षैः

ते धनवान अने स्त्रीओने प्रिय थाय छे. ॥ ॥ १५ ॥ जेना कपाळमां पांच रेखा होय ते शतायुषी, चार रेखा होय त एंशी वर्षनो, त्र ण रेखावाळो साठ वर्षनो बे रेखावाळो चा- लीस वर्षनो अने एक रेखावाळो वीश वर्षनो थाय छे, अने रेखारहित कपाळवाळो माणस स्वल्पायुषी थाय छे. ॥ १६-१७ ॥ एवीरीते

। स्थूलैः केशैश्च तस्करः ॥ दुःखितः पुरुषो ज्ञेयः । क्षुधा च परिपीडितः ॥ १९ ॥ विरला मधुराः केशाः । स्निग्धा भ्रमरसन्निभाः ॥ मधुवर्णाश्च यत्केशा—स्ते सर्वे कमलाप्रियाः ॥ ॥ २० ॥ इति सामुद्रिके नरलक्षणानि ॥

अथ स्त्रीलक्षणानि कथ्यंते—यथा वि-
ज्ञायते रत्नं । शुभाशुभमिति स्फुटं ॥ वदंति
च प्रशस्तं च । स्त्रीणां वक्ष्येऽथ लक्षणं ॥२१॥
मातरं पितरं चापि । भ्रातरं देवरं तथा ॥ भ-
र्तारं च विना नारी । रक्षणरहिता सदा ॥२२॥
हस्तपादौ परीक्षेत । ह्यंगुलीश्च नखांस्तथा ॥
पाणिरेखाश्च जंघाश्च । कटिं नाभिं तथैव च

हवे स्त्रीनां लक्षणो कहे छे—जेम र-
त्ननी परीक्षा करीने शुभ अशुभ विगेरेनो
निर्णय थाय छे, तेम स्त्रीउनां लक्षणोनो
निर्णय कहुं छु ॥ २१ ॥ माता पिता भाइ
देवर तथा भर्तार विनानी स्त्री रक्षणरहित
कहेवाय छे. ॥ २२ ॥ हाथ पग आंगळी नख
हाथनी रेखा जंघा केड नाभि ऊरु उदर
स्तन भुजा गती कपाळ मस्तक केश रोमरा-

॥ २३ ॥ ऊरू चोदरपृष्ठं च । स्तनौ कलभुजौ तथा ॥ वक्षःस्थलं ललाटं च । शिरःकेशांस्तथैव च ॥ २४ ॥ रोमराजिं स्वरं वर्णं । यवमत्स्यादिकांस्तथा ॥ एतत्सर्वं परीक्षेत । कन्याशास्त्रविशारदः ॥ २५ ॥ पादौ समांगुलि स्निग्धा । भूम्यां यदि प्रतिष्ठितौ ॥ कोमलौ चैव रक्तौ च । सा कन्या गृहमंदिनी ॥२६॥ अंगुष्ठांतेन रक्तेन । भर्तारं चैव मन्यते ॥ अ·

जि स्वर वर्ण जव अने मत्स्य विगेरेनी कन्याशास्त्रना जाणनारे परीक्षा करवी जोइए. ॥ २३–२५ ॥ जे कन्याना पग सरखी आंगळीवाळा कोमळ अने लाल वर्णना भूमिपर पडता होय ते कन्या घरने शोभावनारी थाय छे. ॥ २६ ॥ जेणीनो अंगुठानो छेडो रातो होय ते भर्तारने मानिती थाय छे, जेनां

त्पवृत्तैः पतिं हन्या-द्रहुवृत्त प[illegible]व्रता ॥२७॥
उन्नतैश्चंद्रवत्सौख्यं । मांसलैश्च [illegible]थ[illegible] च॥ शु-
चिभिः पद्मवर्णैश्च । पुत्रवं[illegible]ग [illegible]श्र[illegible] [illegible]दाः ॥
॥ २८ ॥ चक्रं पद्मं ध्वजश्छत्रं । स्वस्तिको व-
र्धमानकः ॥ यासां पा[illegible]दु दृश्य[illegible] ' [illegible]जेयास्ता
राजयोषितः ॥ २९ ॥ यस्या पादत[illegible]ले रेखा ।
तर्जनीगा प्रकाशते ॥ [illegible]नारं [illegible] [illegible]न शीघ्रं ।

आंगळां थोडां गोळ होय ते पतिने मा-
रनारी थाय छे. अने विशेष गोळ आंगळां
वाळी पतिव्रता होय छे. ॥ २७ ॥ जेना पग
उन्नत मांसल पवित्र अने पद्म जेवा वर्णवाळा
होय ते पुत्रवती तथा लक्ष्मी देनारी थाय छे.
॥ २८ ॥ जेणीना पगमां चक्र पद्म ध्वजा छत्र

प्रिया भर्तुस्तथा च सा ॥३०॥ यस्या न स्पृशते भूमि—मंगुली च कनिष्टिका ॥ भर्तारं प्रथमं हत्वा । द्वितीये सुप्रतिष्टिता ॥ ३१ ॥ यस्यास्त्वनामिका ह्रस्वा । तां विदुः कलहप्रियां ॥ भूमिं न स्पृशते यस्या । सा पतिद्वयगामुका ॥ ३२॥ अंगुलिं च व्यतिक्रम्य । य-

---

आगळ रेखा प्रकाशती होय ते भर्तारने तुरत मेळवे छे, अने जो भर्तारने तेवी रीतें होय तो ते प्रियाने तुरत मेळवे छे. ॥३०॥ जेणीनी टचली आंगळी जमीनने अफ्कती न होय ते पहेला भर्तारने मारीने बीजा भर्तारपासे प्रतिष्टित थाय छे. ॥ ३१ ॥ जेणीनी अनामिका टुंकी होय ते कलहप्रिय होय छे, अने जेणीनी ते आंगळी जमीनने न अफ्कती होय ते बे पति भोगवनारी थाय

स्याः पादप्रदेशिनी ॥ कुमारी रमते जारं । यौवनेऽस्याश्च का कथा ॥३३॥ उन्नतपार्ष्णि-र्दुःशीला । महापार्ष्णिर्दरिद्रिणी ॥ दीर्घपा-र्ष्णिः परिक्लिष्टा । समपार्ष्णिः सुशोभना ॥ ॥ ३४ ॥ ह्रस्वांगुष्ठपदं दत्ते । बंधनं कलहप्रि-या ॥ निर्गूढगुल्फा या नारी । सा नारी सु

छे. ॥ ३२ ॥ जेणीनी टचली आंगळी अना-मिकाथी मोटी होय ते स्त्री कुमारी अवस्था-मां पण यारने भोगवे छे, तो युवावस्थामां तेणीनी शी वात कहेवी? ॥ ३३ ॥ उंची पा-नीवाळी व्यभिचारिणी, मोटी पानीवाळी गरी-ब, लांबी पानीवाली दुःखी, अने सरखी पा-नीवाळी स्त्री सारी होय छे. ॥३४॥ टुंका अं-गुठावाळी कलहप्रिय तथा संकट देनारी थाय छे, अने जे स्त्रीना गुल्फ गंभीर होय ते सुख

खमेधते ॥ ३५ ॥ इति नारीणामंगुलिलक्षणं.

पीनस्तना घना स्निग्धौ । रोमराजिविव र्जितौ ॥ कुंभकुंभसमाकारौ । यस्या सा लभते सुख ॥३६॥ रोमाणि स्वर्णवर्णैश्च । नाभौ च त्रिवली ध्रुवा ॥ नरेंद्रस्य तु सा भार्या । भवतीह न संशय ॥ ३७ ॥ कूर्मपृष्टं भगं

वधारे छे. ॥ ३५ ॥ एवीरीते स्त्रीनी आंगळी ओनां लक्षण कह्यां छे ॥

जे स्त्रीना स्तन कठण पुष्ट स्निग्ध वाळरहित अने हाथीना कुंभजेवा आकारना होय ते सुख मेळवे छे ॥३६॥ जेणीना रोम सुवर्णजेवां वर्णवाळां होय छे, तथा जेणीनी नाभिमां त्रिवली होय ते राजानी स्त्री थाय छे, तेमां जरा पण संदेह नथी. ॥ ३७ ॥ जे स्त्रीनी योनि काचबानी पीठजेवी, काळी, स्नि-

यस्याः । कृष्णं स्निग्धं च शोभनं ॥ धनधा-
न्यवती सा च । पुत्रभारं प्रसूयते ॥ ३८ ॥
निर्मांसं चैव दीर्घं च । भगं शुष्कं सिरायुतं ॥
दारिद्र्यं दुःखमाप्नोति । दौर्भाग्यं सेति निर्दि-
शेत् ॥ ३९ ॥ उन्नतैर्दक्षिणैः पार्श्वैः । स्त्रियः
पुत्रप्रदाः स्मृताः ॥ वामोन्नतभगा या च । सा
च कन्यां प्रसूयते ॥ ४० ॥ अश्वत्थदलसंका-

ग्ध अने शोभिती होय ते धन धान्य अने
संततिवाळी होय छे. ॥ ३८ ॥ जेणीनी योनि
मांसरहित लांबी सुकावेली तथा सिरासहित
होय ते स्त्री दारिद्र्य अने दुःख भोगवे छे.॥
॥ ३९ ॥ जे स्त्रीनी योनिनी जमणी बाजु ऊं-
ची होय ते पुत्रोनो, अने जेनी योनिनी
डाबी बाजु ऊंची होय ते पुत्रीउने जन्म
आपे छे. ॥ ४० ॥ जेणीनी योनि पीपळानां

शं । गूढं गूढमणिस्थितं ॥ यस्याः सा सुभगा धन्या । पुण्यैरवाप्यते ॥ ४१ ॥ आवर्तः सुभगो यस्या । भगस्योपरिमस्तके ॥ तस्याः प्रजायते पुत्रो । धनधान्यसमन्वितः ॥ ॥ ४२ ॥ कूर्मपृष्टा गजपृष्टा । समकोमलरोमिणी ॥ विवर्णा पद्मपत्रा च । षडेते सुभगा भगाः ॥ ४३ ॥ खरोरुखररोमा च । शुष्का दी·

पातजेवा आकारनी होय ते स्त्री सुभागी पूज्य तथा पुण्यवानोनेज लभ्य होय छे. ॥४१॥ जेनी योनिना उपला भागपर शुभ गोळाकार होय ते धन धान्यथी भरपूर पुत्रने जन्म आपनारी थाय छे. ॥४२॥ काचबानी पीठजेवी १, हाथीनी पीठजेवी २, सीधी ३, कोमळ रोमवाळी ४, विवर्ण ५, अने पद्मनां पत्रसरखी ६, ए छ जातनी योनि सारी कहे·

र्घा च नाशिका ॥ संक्षश्च विरला चैव । पडे·
ते मध्यमा भगाः ॥ ४४ ॥ गुह्यांते तिलकं य·
स्याः । श्यामं वा कुंकुमोपमं ॥ अथवा दक्षि·
णे भागे । प्रशस्ता सा नितंबने ॥ ४५ ॥
इति स्त्रीभगलक्षणानि ॥

धान्यगंधा च या नारी । निंबगंधा च

वाय छे. ॥ ४३ ॥ खरजेवा आकरा वाळवाळी
सूकी, लांबी नाकजेवा आकारनी सांकडी त·
था विरल ए ७ जातनी योनि मध्यम कहेवा·
य छे. ॥ ४४ ॥ जे स्त्रीनां गुह्यनी अंदर अ·
थवा जमणे पडखे श्याम अथवा लाल ति·
लक होय ते सारी कहेवाय छे. ॥ ४५ ॥ ए·
वीरीते स्त्रीनी योनिनां लक्षण कह्यां छे. ॥

जेवां आयुष्यनी अभिलाषा राखनारे
धान्य अने लींबडाना गंधवाळी स्त्री प्रथमथी

या भवेत् ॥ वर्जनीया प्रयत्नेन । यदीछेच्चिर-
जीवितं ॥ ४६ ॥ क्षीरगंधां त्यजेत्कन्यां । तथैव
कटुगंधिकां ॥ रक्तगंधां त्यजेत्कन्यां । सा क-
न्या दुःखदायिनी ॥ ४७ ॥ गोमूत्रहरितालाभो । गंधो यस्याः प्रसूयते ॥ दुष्टगंधा च या
नारी । तां नारीं परिवर्जयेत् ॥ ४८ ॥ तुंबी-
पुष्पसमो गंधो । यस्या लाक्षोपमस्तथा ॥ त-

त्यजी देवी. ॥ ४६ ॥ दूधजेवा गंधवाळी कड-
वी गंधवाळी तथा लोहीजेवा गंधवाळी कन्या
त्याजी देवी, कारणके ते दुःख देनारी थाय
छे. ॥ ४७ ॥ जे स्त्रीनो गंध गोमुत्र अथवा
हडताळजेवी होय ते दुष्टगंधा कहेवाय छे, त-
था तेवी स्त्रीने त्यजी देवी. ॥ ४८ ॥ जे स्त्री-
नो गंध तुंबीपुष्पजेवो अथवा लाखजेवो हो-
य तेनो भर्तार दुःखी थाय छे, कारणके ते

स्या दुःखी भवेद्भर्ता । यतः सा दुःखदायिनी ॥ ४९ ॥ चंपकादिकपुष्पाणां । यदि गंधो भवेत्स्त्रियः ॥ सुभगा सा सृजेन्नित्यं । भर्तारं वशवर्तिनं ॥ ५० ॥ या च छछुंदरीगंधा । मत्स्यगंधा च या भवेत ॥ उग्रगंधा च या नारी । तां नारी परिवर्जयेत् ॥ ५१ ॥ इति सामुद्रिके स्त्रीणां गंधलक्षणं ॥ नितंबदेशमुत्तुंगं । वि-

---

डुख देनारी होय छे. ॥ ४९ ॥ जे स्त्रीनी चंपक विगेरे पुष्पजेवी गंध होय ते भर्तारने वश करनारी थाय छे, ॥ ५० ॥ छछुंदरजेवी गंधवाळी मत्स्यजेवी गंधवाळी अने उग्र गंधवाळी स्त्री त्यजी देवी. ॥ ५१ ॥ एवीरीतें सामुद्रिकशास्त्रमां गंधनां लक्षण कह्यां छे. ॥ जे स्त्रीनो नितंबप्रदेश ऊंचो अने विस्तारवाळो होय तथा जेनो मध्यभाग त्रिवळीसहित त-

स्तीर्णं शस्यते स्त्रियः ॥ मध्यं वलित्रयोपेतं । वृशं च सुजगं मतं ॥ ५२ ॥ गंभीरा नाभि-का यस्या । दक्षिणावर्तकान्विता ॥ समांसला च स्निग्धा च । सा नारी सुखमेधते ॥ ५३ ॥ नाभेरधो भवेद्यस्या । लांछनं मशकोपम ॥ कुंकुमोदकसंकाशं । प्रशस्ता सा निगद्यते ॥ ॥ ५४ ॥ मंडूककुक्षिका नारी । न्यग्रोधपरि-मंडला ॥ एकं जनयते पुत्रं । स च राजा

था पातळो होय ते स्त्री वखणाय छे. ॥ ५२॥ जेणीनी नाभि गंभीर दक्षिणावर्ती पुष्ट अने स्निग्ध होय ते स्त्री सुख वधारे छे. ॥ ५३ ॥ जे स्त्रीनी नाभिनी नीचे कंकुना मशकजेवुं चिन्ह होय ते सारी कहेवाय छे. ॥ ५४ ॥ जे स्त्रीनुं उदर देडकांजेवुं अने वडवृक्षजेवा मंडळाकारनुं होय ते नारी एकज पुत्रने ज-

भविष्यति ॥ ५५ ॥ स्तनौ च शिथिलौ यः स्या । लघू च विरलौ पुनः ॥ निर्मांसौ चैव निस्तेजौ । ताः स्त्रियो न हि शोभनाः ॥५६॥ स्तनौ च सुदृढौ यस्याः । पीनोन्नतिसुतौ समौ ॥ समांसलौ च स्निग्धौ च । सा सौभाग्यकरी भवेत ॥ ५७ ॥ यस्याः स्तनौ घनौ स्निग्धौ रोमराजिविवर्जितौ ॥ हस्तिनाशेव जंघा च ।

म आपे छे. जे राजा थाय छे. ॥ ५५ ॥ जे स्त्रीनां स्तन पोचां नानां छुटां मांसरहित अने निस्तेज होय ते स्त्रीओ सारी होती नथी. ॥ ५६ ॥ जेणीनां स्तन दृढ कठण ऊंचां सीधां पुष्ट अने स्निग्ध होय ते स्त्री सोभाग्यवंती होय छे. ॥ ५७ ॥ जेणीनां स्तन जाडां स्निग्ध अने रोमरहित होय. तथा जेनी जंघा हाथीनी सुंढजेवी होय ते स्त्री सुखी

सा पत्नी लभते सुखं ॥ ५७ ॥ यस्याः पयो-
धरे वामे । हसितं तिलकं भवेत ॥ कर्णे कं-
ठे सुपुत्राढ्या । सा कन्या सुखदायिनी ॥५९॥
ग्रीवया लंबया चंडी । दरिद्रा ह्रस्वया तथा ॥
कुलस्य नाशिनी नारी । दीर्घया जायते पुनः
॥ ६० ॥ यस्या ग्रीवा सुवृत्ता स्या—द्रेखात्र-
यसमन्विता ॥ दक्षिणावर्तसंकाशा । सा भा-

थाय छे. ॥ ५७ ॥ जे स्त्रीनां मावां स्तन का-
न अने कंठपर तिलक होय ते सारा पुत्र-
वाळी अने सुख देनारी थाय छे. ॥ ५९ ॥
लांबी डोकवाळी खीजण, टुंकी डोकवाळी द-
रिद्री, अने दीर्घ डोकवाळी कुळनो नाश क-
रनारी थाय छे. ॥ ६० ॥ जे स्त्रीनी डोक गो-
ळ, त्रण रेखाथी सहित, अने दक्षिणावर्ति
होय ते अधिक भाग्यवाळी थाय छे. ॥६१॥

ध्ये नाधिका भवेत ॥ ६१ ॥ रक्तजिह्वा तु या नारी । सा भवेत्सुखदायिनी ॥ नित्यं वर्धयते पुत्रैः । सुकुमारा तु मोहिनी ॥ ६२ ॥ श्वेतायां संहरेद्बंधून् । मलिनायां धनक्षयं ॥ श्यामायां कलहो नित्यं । वंशछेद विनिर्दिशेत्॥ ॥ ६३ ॥ श्वेतेन तालुना दासी । दुःखिता कृष्णतालुना ॥ पतिव्रता प्रिया पत्यू । रक्ता-

---

जे स्त्रीनी जीभ राती होय त तो सुकोमळ, सुंदर, सुख देनारी अने पुत्रनी थाय छे. ॥ ॥ ६२ ॥ श्वेत जीभवाळी पोताना भाइओने संघरे, मलिन जीभवाळी धननो क्षय करे, अने काळी जीभवाळी हमेशां कलह करे, तथा वंशनो नाश करे. ॥ ६३ ॥ श्वेत ताळवांवाळी दासी, श्याम ताळवांवाळी दुःखी. अने लाल ताळवांवाळी पतिव्रता तथा सुशोभित

नुः सुशोभना ॥ ६४ ॥ विषमा दशना यस्या । विरला दुःखिनी च सा ॥ स्थूलाब्जकेशमवाप्नोति । लघुश्वेतसमाः शुभाः ॥ ६५ ॥ इति दंतलक्षणं ॥ अथौष्ठलक्षणं—सरोमौ चातिलंबौ च । यस्या उष्ठपुटौ स्त्रियः ॥ विषमौ चातिस्थूलौ सा । पतिघ्नी वनिता भवेत् ॥६६॥ यस्या उष्ठद्वयं रक्तं । विरोमं च समं पुनः ॥

होय छे. ॥ ६४ ॥ जे स्त्रीना दांत विषम अने छुटा छुटा होय ते दुःखी थाय छे, जाडा दांतवाळी दुःख पामे छे, अने नाना धोळा तथा सरखा दांत वखणाय छे. ॥ ६५ ॥ एवीरीते दांतनां लक्षण कह्यां छे. ॥ हवे होठनां लक्षण कहे छे—जे स्त्रीना होठ वाळवाळा अतिलांबा विषम अने अतिजाडा होय ते स्त्री पतिनो नाश करनारी थाय छे. ॥ ६६ ॥ जे-

सरसं स्निग्धतायुक्तं । सा भर्तुः सुखकारिणी॥
॥ ६७ ॥ इत्योष्ठलक्षणं ॥ दीर्घेण नाशिका-
ग्रेण । नारी भवति कोपिनी ॥ ह्रस्वेन तु प्र-
वेष्टासी । परकर्मकरा सदा ॥ ६८ ॥ विकृता
नाशिका यस्या । वैधव्यं समुपैति सा ॥ ना-
तिर्दघा न विस्तीर्णा । सरला सुखकारिणी॥

पीना चत्ते होठो लाल, वाळविनाना सीधा
रसवाळा अने स्निग्ध होय ते पतिने सुख दे-
नारी थाय छे. ॥ ६७ ॥ एवीरीते होठनां ल-
क्षण कह्यां छे. ॥ जे स्त्रीनी नासिकानो आ-
गळो भाग लांबो होय ते क्रोधिष्ट, अने जे-
नो टुंको होय ते बीजानां काम करनारी दा-
सी थाय छे. ॥ ६७ ॥ जेणीनी नासिका वां-
की होय ते विधवा थाय छे, अने बहु लांबी
नहि तेम बहु जाडी नहि एवी नासिका सुख

॥ ६९ ॥ इति नासिकालक्षणं ॥ पिंगनेत्रा भवेन्नारी । ह्यप्रिया ह्यप्रियस्य च ॥ दुःशीला सा च विज्ञेया । वंध्यत्वं लभते खलु ॥७०॥ नयने केकरे यस्या । दशने चातिचंचले ॥ कुटिला सा च विख्याता । नारीलक्षणवेदिभिः ॥ ७१ ॥ यस्यास्तु हसमानायाः । गल्ले भवति कूपका ॥ न सा भर्तुर्गृहे तिष्टेत । स्व-

करनारी थाय छे. ॥ ६९ ॥ एवीरीते नासिकानां लक्षण कह्यां छे. ॥ पीळी आंखवाळी स्त्री पोताना पतिने अप्रिय व्यभिचारिणी. तथा वंध्या थाय छे. ॥ ७० ॥ जे स्त्रीनी आंख केकर, अने जोवामा अतिचंचल होय ते कुटिल होय छे, एम स्त्रीलक्षणना जाणकारो कहे छे. ॥ ७१ ॥ जे स्त्रीनां हसतां थकां गालमां खाडो पडे ते स्त्री स्वछंदी अने व्यभि-

छंदा कामचारिणी ॥ १२ ॥ इति नारीनेत्र-
लक्षणं ॥ द्वितीयाचंद्रसंकाश—भ्रूयुगा सम-
नासिका ॥ ऋज्वंगुलिः प्रीतिकरा । पत्युः सं-
पत्करी सदा ॥ १३ ॥ अथ मुखलक्षणं—पू-
र्णिमाचंद्रसंकाशं । सुपुष्टपरिमंडलं ॥ यस्या मु-
खं सुदीप्तं च । सा च लक्ष्मीरितापरा ॥ १४ ॥

चारिणी थइ थकी पोताना पतिना घरमां र-
हेती नथी. ॥ १२ ॥ एरीतने स्त्रीनां आंख-
नां लक्षण कह्यां छे. ॥ जे स्त्रीनी बन्ने भमरो
बीजना चंद्रजेवी. नाक सीधुं अने आंगलीउ
कोमल होय ते पतिने सुख करनारी तथा
धननी वृद्धि करनारी थाय छे. ॥ १३ ॥ हवे
मुखनां लक्षण कहे छे—जे स्त्रीनुं मुख पू-
र्णिमाना चंद्रजेवुं, पुष्ट, गोळ, अने तेजस्वी
होय ते स्त्री धन अने संततिवाळी थाय छे,

यथा मुखं तथा गुह्यं । यथा चक्षुस्तथा भगः ॥ यथा हस्तौ तथा पादौ । बाहुजंघा तथैव च ॥ ७५ ॥ अथ ललाटलक्षणं—ललाटं त्र्यंगुलं यस्याः । शरीरे रामवर्जितं ॥ निर्मलं सुसमं चापि । सायुःसौख्यधनप्रदा ॥ ७६ ॥ यस्यास्त्रीणि प्रलंबानि । ललाटमुदरं भगं ॥ सापि मारयते त्रीणि । श्वशुरं देवरं पतिं ॥७७॥

॥ ७४ ॥ मुखजेवु गुह्य. आंखजेवी यानि. हाथजेवा पग. तथा बाहुजेवी जंघा वखणाय छे. ॥ ७५ ॥ हवे ललाटनां लक्षण कहे छे—जे स्त्रीनुं ललाट त्रण आंगल ऊंचुं, रोमरहित, निर्मल अने सीधुं होय ते सुख अने धन देनारी थाय छे. ॥ ७६ ॥ जेणीनां कपाळ उदर अने योनि ए त्रणे लांबां होय ते अनुक्रमे श्वशुर दीयर अने पति ए त्रणेने मारे

ललाटे श्वशुरं हंति । उदरे देवरं तथा ॥ भर्तारं च भगे हन्या—त्तां कन्यां परिवर्जयेत ॥ ॥ ९८ ॥ युग्मं ॥

अथ केशलक्षणं—स्थूलकेशा पतिघ्नी स्या-द्दीर्घकेशा धनप्रदा ॥ परुषैः कपिलैः क्रूरा । स्निग्धकेशा च शोभना ॥ ९९ ॥ अथ स्वरलक्षणं—पिकहंसस्वरा रम्या । या ना-

---

छे. ॥ ९७ ॥ लांबा ललाटवाळी श्वशुरने, लांबा पेटवाळी दीयरने, अने लांबी योनिवाळी पोताना भर्तारने मारे छे, एवी कन्याने छोडी देवी. ॥ ९८ ॥

हवे केशनां लक्षण कहे छे—जाडा केशवाळी पतिने मारनारी, लांबा केशवाळी धन देनारी, खडबचडा अने पीळा केशवाळी क्रूर, अने स्निग्ध केशवाळी शोभिती होय छे. ॥

री-दीर्घलोचना ॥ यस्य गृहे समागच्छे—त-
द्गृहं पुण्यभाजनं ॥ ८० ॥ हंसस्वरा क्रौंच-
स्वरा । भृंगकोकिलनादिनी ॥ चक्रवाकस्वरा
या सा । हेमधान्यादिवर्धनी ॥ ८१ ॥ तीव्र-
स्वरातिगंभीरा । मल्लारगा च सुस्वरा ॥ अ-
ष्टौ सा जनयेत्पुत्रान् । हेमधान्यमणिश्रिया ॥

॥ ७९ ॥ हवे स्वरनां लक्षण कहे छे—को-
यल अने हंसजेवा स्वरवाळी, रम्य अने दीर्घ
लोचनवाळी स्त्री जेने घेर आवे ते घर पु-
ण्यशाली गणाय छे. ॥ ८० ॥ हंस क्रौंच भ्र-
मर कोयल अने चक्रवाकीजेवा स्वरवाळी स्त्री
सुवर्ण धान्य विगेरे वधारनारी थाय छे. ॥
॥ ८१ ॥ तीव्र तथा अतिगंभीर स्वरवाळी अ-
ने सुंदर स्त्री धन धान्य वधारनारी तथा आ-
ठ पुत्रने जन्म आपनारी थाय छे. ॥ ८२ ॥

॥ ७२ ॥ आयतौ श्रवणौ यस्याः । समौ च सुकुमारकौ ॥ भ्रुवौ चंद्रायुधाकारौ । सा कन्या सुखभागिनी ॥ ७३ ॥ अथावर्तलक्षणं—कट्यावर्ते वरा नारी । नाभ्यावर्ते मृतात्मजा ॥ पृष्टावर्त्ता पतिघ्नी स्या—त्तस्मादेतां विवर्जयेत् ॥ ७४ ॥ पृष्टवामे तथावर्तो । यस्या भवति नि

जे स्त्रीना कान लांबा सीधा अने सुकुमार होय, तथा जेनी भमर चंद्रायुधजेवी होय ते कन्या सुखी थाय छे. ॥ ७३ ॥ हवे आवर्तना लक्षण कहे छे—जे स्त्रीनी केडपर आवर्त होय ते सारी, नाभिपर आवर्तवाळी मरेलां छोकरांने जन्म आपनारी, अने पीठपर आवर्तवाळी पतिने मारनारी थाय छे, तेथी तेने तजी देवी. ॥ ७४ ॥ जे स्त्रीने डाबे पडखे आवर्त होय ते घणा पुरुषो साथे रमनारी,

श्रितं ॥ बहुनी रमते पुंभि—र्दुःखिनाय कु
रुते च तान् ॥ ७५ ॥ अथ रोमलक्षणं—य-
स्या रोमाणि जंघायां । मुखं च विकृतं भवेत्
॥ रोमभिस्त्रिशिरावर्ते । शीघ्रं घातयते पतिं ॥
॥ ७६ ॥ उद्बद्धपिंडिका या च । वराहनख-
रोमका ॥ अपि राजकुले जाता । दासत्वम-
धिगच्छति ॥ ७७ ॥ यस्यास्तु हृदये नार्या ।

तथा तेओने दुःख करनारी थाय छे. ॥७५॥
हवे रोमनां लक्षण कहे छे—जेणीनी जंघा-
मां रोम होय, मुख वांकुं होय, तथा जेणीने
वाळथी आवर्त पडेलो होय ते तुरत पतिनु
क्षण करनारी थाय छे. ॥ ७६ ॥ जे स्त्रीनी
पानी उंची होय, तथा वराहजेवा नख अने
रोम होय ते राजकुळमां जन्मेली होय तो
पण दासी थाय छे. ॥ ७७ ॥ जे स्त्रीना हृद-

रक्तं च तिलकं भवेत ॥ लांछनं वा भवेद्रक्तं । सा नारी शोभना भवेत ॥ ८८ ॥ लभते वित्तसंपन्नं । पतिं सा वशवर्तिनं ॥ पुत्रत्रयं प्रसूते सा । पुन कन्याचतुष्टयं ॥ ८९ ॥ युग्मं ॥ स्तने वामे च कृष्णांगं । लांछनं तिलकं यदि ॥ क्षिप्रं वैधव्यमाप्नोति । जायते चिरदुःखिना ॥ ९० ॥ यस्या गमनमात्रेण ।

उपर लाल तिलक अथवा लांछन होय ते सारी कहेवाय छे, वळी ते धनवान् तथा वश रहे तेवा पतिने मेळवनारी, तेमज त्रण पुत्र अने चार कन्याने जन्म आपनारी थाय छे. ॥ ८८–८९ ॥ जे स्त्रीना डाबा स्तनपर श्याम लांछन अथवा तिलक होय ते तुरत विधवा थाय छे, अने लांबा काळसुधी दुःखी रहे छे. ॥ ९० ॥ जेणीना चालवा मात्रथी ज-

भूमिकंपः प्रजायते ॥ सर्वातिवैरजननी । सा- मुद्रवचनं यथा ॥ ९१ ॥ कंपते चरणौ यस्या । मुखं वा भयसंकुलं ॥ धनधान्यविहीना सा । दुःखदारिद्र्यदायिनी ॥ ९२ ॥ मृदंगी मृग- जंघा च । मृगाक्षी ज मृगोदरा ॥ गत्या हं- ससमा नारी । राजपत्नी भविष्यति ॥ ९३ ॥ अथ वर्णलक्षणं—कृष्णा श्यामापि या नारी

मीन कंपती होय ते सर्वनी वैरी थाय छे, ए- म सामुद्रनुं वचन छे. ॥ ९१ ॥ जेणीना पग कंपता जोय, अथवा मुख भयभीतजेवुं होय ते स्त्री धनधान्यरहित तथा दुःख अने दा- रिद्र्य आपनारी थाय छे. ॥ ९२ ॥ कोमळ अंगवाळी, हरिणजेवी जंघा आंख अने उद- रवाळी, तथा हंसजेवी चालवाळी स्त्री राजप- त्नी थाय छे. ॥ ९३ ॥ हवे वर्णना लक्षण

। गौरी च कनकप्रभा ॥ स्निग्धांगा स्निग्धन-
यनी । सा नारी लनते सुख ॥ ए४ ॥ ल-
लाटे दृश्यते यस्या । कृष्णं तिलकमुत्तमं ॥
सा पंच जनयेत्पुत्रान् । धनधान्यसमाकुलान्
॥एए॥ यस्याश्च हास्यमानाया । ललाटे स्व-
स्तिको भवेत ॥ वाहनानां सहस्रस्य । चाधि
पतिः पतिर्नवेत् ॥ ए६॥ अथ समुदायगुणा-

कहे ठे—काळी, कान्तिश पडती, गौरवर्णवा-
ळी, कनकजेवा वर्णवाळी, स्निग्ध अंग तथा
नेत्रवाळी स्त्री सुख मेळवे ठे. ॥ ए४ ॥ जे-
णीना कपाळमां उत्तम श्याम तिलक देखाय
ते धनधान्यथी भरपूर पांच पुत्रने जन्म आ
पे ठे. ॥ एए ॥ जे स्त्रीनां हसतां थकां क-
पाळपर स्वस्तिक देखाय तेनो पति हजारो
वाहनोनो अधिपति थाय ठे. ॥ए६॥ हवे

गुणवर्णनं—पीनोरु पीनगला खनुपमदशना पद्मनेत्रांतरक्ता । बिंबोष्ठा तुंगनाशा गजगति· गमना दक्षिणावर्तनाभिः ॥ स्निग्धांगी चारु· वेषा पृथुमृदुजघना सुस्वरा चारुहासा । भर्ता तस्याः क्षितीशो भवति च सुभगा पुत्रमाता च नारी ॥ ए७ ॥ ऊरू स्तनौ कटिकरमति·

गुण खवगुण विगेरेनुं साथे वर्णन थाय छे —जे स्त्री कठिन छाती, कठिन गाल, नाना खने सीधा दांत, कमळजेवा खांखना छेडा, बिंबजेवा होठ, ऊंची नासिका, हाथणीजेवी चाल, दक्षिणावर्ती नाभि, स्निग्ध खंग, सुं· दर वस्त्र, गंभीर खने कोमळ योनि सुंदर स्व· र, खने सारा प्रकाशवाळी होय तेनो पति राजा थाय छे, खने ते पुत्रवती थाय छे. ॥ ॥ ए७ ॥ ऊंचां स्तन, रोमरहित केड खने

मांसलरोमा । अश्वत्थपत्रसदृशं विपुलं च गुह्यं ॥ श्रोणीललाटमुरुकूर्मसमुन्नतं च । गूढो मणिश्च विपुलां श्रियमाननोति ॥ ८८ ॥ इति स्त्रीणां षोडशलक्षणानि ॥

पिंगाक्षी कूपगल्ला कठिनकरतला स्थूलजंघोर्ध्वकेशी । रुक्षाक्षी वक्रनाशा प्रविरलदश-

---

हथेळी, पीपळाना पानजेवुं विशाळ पुह्य, काचबाजेवां ऊंचां श्रोणी ललाट अने साथळ, तथा गंभीर मणि बहु धन प्राप्त करावे छे. ॥ ॥ ८८ ॥ एवीरीते स्त्रीओनां सोळ लक्षणो कह्यां छे. ॥

जे स्त्री पीळां नेत्र, खाडावाळा गाल, कठीन हथेळी, जाडी जंघा, ऊंचा केश, लुखी आंख, वक्र नासिका, जुदा जुदा दांत, काळां तालु होठ अने जीभ, शुष्क अंग, नमेली

ना कृष्णतालुोष्ठजिह्वा ॥ शुष्कांगा सन्ननम्र-
कुचयुगविषमा वामना चातिदीर्घा । सा नारी
वर्जनीया धनसुतरहिता षोडशालक्षणाढ्या ॥
॥ ए९ ॥ यस्याः पाणितले रेखा । प्राकार-
ध्वजतोरणा ॥ अपि दासकुले जाता । नरेंद्रं
लभते पतिं ॥ ए४ ॥ अंकुश कुंडलं चक्रं ।

नमर अने विषम स्तनवाळी होय, तथा ठीं
गणी अथवा अतिलांबी अने शोळ लक्षण
रहित होय ते धन अने पुत्रविनानी थायछे,
माटे तेने त्यजी देवी. ॥ ए९ ॥ जेणीना
हस्तमां प्राकार ध्वजा अने तोरणना आकार-
नी रेखा होय ते हलका कुळमां जन्मेली हो-
य तो पण राजपत्नी थाय छे. ॥ ए४ ॥ जे-
णीना हस्तमां अंकुश कुंडल अने चक्रना
आकारनी रेखा होय ते पुत्रने जन्म आप-

यस्याः पाणितले भवेत् ॥ पुत्रं प्रसूयते नारी । नरेंद्रं लभते पतिं ॥ ९५ ॥ यस्याः करतले रेखा । मयूरछत्रसन्निभा ॥ नूनं पतिमवाप्नोति । ह्यैश्वर्यमपि वर्धयेत ॥ ९६ ॥ मंडलं चक्रपद्मं च । पूर्णं कुंभं च तोरणं ॥ यस्याः करतले छत्रं । राजपत्नीत्वमाप्नुयात् ॥ ९७ ॥ वृत्ता च मेखला यस्या । नाभिदेशोऽपि वर्तु-

---

नारी तथा राजपत्नी थाय छे. ॥ ९५ ॥ जेणीना हस्तमां मयूर अथवा छत्रना आकारनी रेखा होय ते राजपत्नी थाय छे, अने वैभव वधारे छे. ॥ ९६ ॥ जेणीना हस्तमां गोळाकार चक्र पद्म पूर्ण कुंभ तोरण अथवा छत्र होय ते राजपत्नी थाय छे. ॥ ९७ ॥ जेणीनो कटि तथा नाभिनो प्रदेश गोळाकार होय ते स्त्री कल्याण करनारी तथा राजपत्नी

वः ॥ सा स्त्री भवति कल्याणी । पतिं नृप-
तिमाप्नुयात ॥ ९८ ॥ अंतर्भ्रुवे ललाटे वा ।
मशकेन समन्विता ॥ रक्तेनापि कपोले वा ।
वामे मिष्टान्नभोजवेत ॥ ९९ ॥ रोमैः कनक-
वर्णैश्च । नाभौ च त्रिवलीयुता ॥ नरेंद्रस्य च
भार्या सा । भवतीह न संशयः ॥२००॥ हृद्रो-
मनखकेशेषु । दंताष्टनयनेषु च ॥ स्नेहो न

थाय छे. ॥ ९८ ॥ जे स्त्रीनी भमरनी नीचे
कपाळपर अथवा डाबा गालपर लाल मश
होय ते मिष्टान्ननी इच्छावाळी होय छे. ।९९।
जेणीना रोम सुवर्णवर्णा, तथा नाभिमां त्रि
वळी होय ते निःसंशय राजानी राणी थाय
छे. ॥ २०० ॥ जेणीनां हृदय रोम नख केश
दांत होठ अने आंखमां चिकाश न होय ते
स्त्रीने खराब जाणवी. ॥ १ ॥ जे स्त्रीने थो

विद्यते यासां । ज्ञेयास्ता ह्यशुभा खलु ॥१॥ अल्पस्वेदा चाल्परोमा । निद्राभोजनवर्जिता ॥ गात्रेषु न च रोमाणि । नारीणां लक्षणं शुभं ॥ ३ ॥ रक्तजिह्वा मृगाक्षी च । या नारी मृगलोचना ॥ कृशोदरी गजगतिः । स्त्रीणां लक्षणमुत्तमं ॥ ४ ॥ परानुकूलां परपाकपाकि· नीं । विवादशीलां स्वयमर्थचारिणीं ॥ आक्रं·

ने परसेवो थोडा रोम थोडी निद्रा अने स्वल्प भोजन होय तथा जेणीना अवयवो रो· मरहित होय ते सारां लक्षणनी स्त्री जाण वी. ॥ २–३ ॥ लाल जीभ, मृगजेवां नयन, कृष उदर अने हस्तिनीजेवी चाल ए सघळां स्त्रीओनां उत्तम लक्षणो कह्यां छे. ॥ ४ ॥ बी· जाने अनुकूळ, बीजानी रसोइ करनारी, क लह करनारी, पोतेज धननो व्यय करनारी,

दिनीं सप्तगृहप्रवेशिनी । त्यजेच भार्यां दश- पुत्रपुत्रिणीं ॥ ५ ॥ अतिदीर्घा च हस्वा च । ह्यतिस्थूला कृशा तथा ॥ अतिकृष्णा च रुद्रा च । तादृगी वैरकारिणी ॥ ६ ॥ विकटांगुलि- का नारी । छिद्रपादा च या भवेत ॥ सा स्त्री वैरप्रिया ज्ञेया । सामुद्रवचनं यथा ॥ ७ ॥ य- स्याश्च रोमशौ जंघौ । रोमशौ च पयोधरौ ॥

रहती, सात घरे जानारी. अने दश संतति वाळी स्त्री त्यजी देवी. ॥ ५ ॥ अतिलांबी अ तिटुंकी, अतिजाडी, अतिशुष्क, अतिकाळी, अने अतिभयंकर स्त्री तेवाज प्रकारना कल- ह करनारी होय छे. ॥ ६ ॥ जे स्त्रीनी आं- गळीओ विकट होय, अने जेणीना पगमां छि- द्र होय ते वैरिने मळी जाय छे. एम सामुद्र- नुं वचन छे ॥ ७ ॥ जे स्त्रीनां साथळ स्तन

पृष्ठोपरि च रोमाणि । शीघ्रं वैधव्यमाप्नुयात् ॥ ८ ॥ मातुलिंगसमौ हस्तौ । लंबमानस्तनद्वयं ॥ यदा तदा न संदेहो । द्वितीयं कुरुते पतिं ॥ ९ ॥ महांगुली महानामा । महावक्त्रा घटस्तना ॥ महानखी तु या नारी । सदैव दुःखिनी भवेत् ॥ १० ॥ आवर्तास्त्रयो विद्यंते । ललाटे उदरे भगे ॥ पतिने सा हत्वा·

अने पीठ रोमवाळी होय ते तुरत विधवा थाय छे, ॥ ८ ॥ जे स्त्रीना हस्त मातुलिंगजेवा अने स्तन लांबा होय ते बीजो पति करे छे एमां जरा पण संशय नथी, ॥ ९ ॥ मोटी आंगळीओ, मोटी नासिका, मोटुं मुख, जामां स्तन अने मोटा नखवाळी स्त्री हंमेशां दुःखी थाय छे. ॥ १० ॥ जे स्त्रीनां कपाळ पेट अथवा गुह्यपर आवर्त होय ते तुरतज पोताना

न्नूनं । देवरं श्वशुरं पतिं ॥ ११ ॥ दंबोदरी स्थूलशिरा । रक्ताक्षी पिंगलोचना ॥ पतिनो पार्जितं द्रव्य—मन्येन सह भक्षते ॥ १२ ॥ नदीनाम्नी च या नारी । फलनाम्नी च या भ वेत ॥ देवीनाम्नी भवेन्नित्यं । नैव सौख्यार्थ कारिणी ॥१३॥ तीर्थनाम्नी च या नारी । त- न्मुखं न विलोकयेत् ॥ वहृक्षराणि या नारी ।

दीयरने श्वशुरने अने पतिने भक्षण करनारी थाय छे. ॥ ११ ॥ दीर्घ उदर जाडा केश त था राती अने पीळी आंखवाळी स्त्री पोताना पतिए उपार्जित करेलु द्रव्य बीजासाथे भली खाय छे. ॥ १२ ॥ जे स्त्रीनु नाम नदी फल अथवा देवीना नामपर होय ते सुख आप नारी थती नथी. ॥ १३ ॥ जेनुं नाम तीर्थ ना नामपर होय तेनुं मुख जोवु नहि, तथा

तां नारीं परिवर्जयेत ॥ १४ ॥ अदत्ता वर्ण ज्येष्टा या । लक्षणै परिवर्जिता ॥ न तां परिणयेत्साधु । सामुद्रवचनं यथा ॥ १५ ॥ मातरं पितरं हंति । भ्रातरं देवरं पतिं ॥ कन्योक्तलक्षणैरेभि-स्तस्माल्लक्षणमीक्ष्यते॥१६॥ दक्षा तुष्टप्रियालापा । पतिचित्तानुगामिनी ॥

जे स्त्रीनु नाम बहु अक्षरोवालु होय ते पण त्यजी देवी ॥ १४ ॥ कन्यादान नहि देवा येली, मोटी, अने लक्षणविनानी कन्याने सारा पुरुषे परणवी नहि एम सामुद्रनुं वचन छे. ॥ १५ ॥ उपलां लक्षणवाळी कन्या माता पिता भाइ दीयर अने पतिने मारनारी थाय छे, माटे लक्षणो तपासवां. ॥ १६ ॥ दक्ष संतोषी मधुर बोलनारी पतिना मनप्रमाणे वर्तनारी अने योग्य समये योग्य कार्य कर

कालौचित्यकरी नित्यं । या सा लक्ष्मीरिवापरा ॥ १७ ॥ बाला खेलनकैः काले । दत्तैर्दिव्यफलाशनैः ॥ मोदते यौवनस्था तु । वस्त्रालंकरणादिभिः ॥ १८ ॥ हृष्येन्मध्यवयाः प्रौढा । रतिक्रीडासुकौशलैः ॥ वृद्धा तु मधुरालापै— र्गौरवेण तु रज्यते ॥ १९ ॥ युग्मं ॥ षोडशवर्षीया बाला । त्रिंशता नवयौवना ॥ पंचपंचाशता मध्या । वृद्धा स्त्री तदनंतरं ॥ २० ॥

नारी स्त्री बीजी लक्ष्मीजेवी होय छे. ॥ १७ ॥ स्त्री बाल्यावस्थामां रमकडां अने फळथी, युवानीमां वस्त्रालंकारविगेरेथी, मध्यवयमां रतिक्रीडामां चतुर पतिथी, अने वृद्धावस्थामां मीठी वातो अने मानथी राजी थाय छे. ॥ ॥ १८–१९ ॥ सोळ वर्षसुधीनी बाला, त्रीश वर्षसुधीनी युवती, पंचावन वर्षसुधीनी प्रौढा

ज्ञातव्यं विबुधैः स्त्रीणां । लक्षणं चापलक्षणं ॥ कुलवृद्धिर्यशोवृद्धि–र्लक्ष्मीवृद्धिर्भवेद्यतः॥२१॥

अथ स्त्रीणां जातय· कथ्यंते—पद्मिनी चित्रणी चैव । हस्तिनी शंखिनी तथा ॥ तत्र दृष्टिविधानेन । परीक्ष्या स्त्रीविचक्षणैः ॥२२॥ पद्मिनी बहुकेशा च । स्वल्पकेशा च हस्तिनी

अने त्यारपछी स्त्री वृद्धा कहेवाय छे. ॥ २०॥ प्राज्ञपुरुषोए नारीना लक्षण अने अपलक्षण तपासवां. जेथी कुळ यश अने लक्ष्मीनी वृद्धि थाय. ॥ २१ ॥

हवे स्त्रीनी जातिउ कहे छे—पद्मिनी १, चित्रणी २. हस्तिनी ३. तथा शंखणी ४, ए चार प्रकारनी स्त्रीउनी डाह्या पुरुषोए दृष्टिविधानथी परीक्षा करवी. ॥ २ ॥ घणा केशवाळी पद्मिनी, स्वल्प केशवाळी हस्तिनी, लां·

॥ शंखिनी दीर्घकेशा च । वक्रकेशा च चि· त्रणी ॥ २३ ॥ पद्मस्तनौ च पद्मिन्या—श्च· क्रस्तनी च हस्तिनी ॥ दीर्घौ स्तनौ च शंखि न्या—श्चित्रणी च समस्तनी ॥ २४ ॥ पद्मि· नी शुभ्रदंता च । दंतोन्नता च हस्तिनी ॥ शंखिनी दीर्घदंता च । समदंता च चित्रणी ॥ ॥ २५ ॥ पद्मिनी पद्मगंधा च । मधुगंधा च

वा केशवाळी शंखणी, अने वांका केशवाळी चित्रणी जाणवी. ॥ २३ ॥ पद्मजेवां स्तनवा ळी पद्मिनी, चक्रजेवां स्तनवाळी हस्तिनी, लां· बां स्तनवाळी शंखणी, अने सरखां स्तनवाळी चित्रणी होय छे. ॥ २४ ॥ श्वेत दांतवाळी प द्मिनी, उंचा दांतवाळी हस्तिनी, लांबा दांत· वाळी शंखणी, अने सरखा दांतवाळी चित्रणी होय छे. ॥ २५ ॥ कमळजेवी गंधवाळी पद्मि·

हस्तिनी ॥ शंखिनी क्षीरगंधा च । मत्स्यगंधा च चित्रणी ॥ २६ ॥ हंसस्वरा च पद्मिनी । गूढशब्दा च हस्तिनी ॥ शंखिनी रूक्षशब्दा च । काकशब्दा च चित्रणी ॥ २७ ॥ पंकजासनलयेन पद्मिनी । वेणुदाहृतपदेन शंखिनी ॥ स्कंधपादयुगलेन हस्तिनी । नागरेण

नी मधजेवी गंधवाळी हस्तिनी, दूधजेवी गंधवाळी शंखणी, अने मत्स्यजेवी गंधवाळी चित्रणी जाणवी. ॥ २६ ॥ हंसजेवा स्वरवाळी पद्मिनी, गंभीर स्वरवाळी हस्तिनी, लुखा स्वरवाळी शंखणी अने कागडाजेवा स्वरवाळी चित्रणी होय छे. ॥ २७ ॥ पद्मिनी कमलासनथी, शंखणी पहोळा पगथी, हस्तिनी स्कंधपर पग राखीने अने चित्रणी गमे ते प्रकारथी रतिसुख भोगवे छे. ॥ २८ ॥ मुखनी सु-

रमयंति चित्रणी ॥ २८ ॥ पद्मिन्या मुखसौर
ग्य—मुर सौभाग्यहस्तिनी ॥ चित्रणी कटि
सौभाग्या । पादसौभाग्यशंखिनी ॥ २९ ॥
पद्मिन्यमलकेशा च । ह्यूर्ध्वकेशा च हस्तिनी
॥ चित्रणी लंबकेशा च । दृढकेशा च शंखि
नी ॥३०॥ पद्मिन्यः प्रेम वांछंति । द्रव्यं वांछति
हस्तिनी ॥ चित्रणी मानमिछंति । कलहं वां-

गंधवाळी पद्मिनी, छातीनी सुगंधवाळी हस्ति
नी, केडनी सुगंधवाळी चित्रणी. अने पगनी
गंधवाळी शंखणी कहेवाय छे. ॥ २९ ॥ प-
वित्र केशवाळी पद्मिनी, ऊंचा केशवाळी ह-
स्तिनी, लांबा केशवाळी चित्रणी, अने कठ-
ण केशवाळी शंखणी होय छे. ॥ ३० ॥ प-
द्मिनी प्रेमनी अभिलाषा राखे छे, हस्तिनी
द्रव्यनी. चित्रणी माननी, अने शंखणी कल-

छति शखिनी ॥ २१ ॥ इति सामुद्रिके पुंस्त्री लक्षणानि ॥

. ॥ इति सामुद्रिकशास्त्रं समाप्तं ॥

णी कलहनी अभिलाषा राखे छे ॥ २१ ॥ एवीरीते सामुद्रिकशास्त्रमां स्त्रीपुरुषनां लक्षण कह्यां छे ॥

॥ श्रीसामुद्रिकशास्त्र समाप्त. ॥

समाप्त